

UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER

GHID DE TERMINOLOGIE CONFORMĂ CU DREPTURILE OMULUI

**CUM SĂ COMUNICĂM CU ȘI DESPRE
GRUPURILE VULNERABILE LA DISCRIMINARE**

Decembrie 2023

UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER

GHID DE TERMINOLOGIE CONFORMĂ CU DREPTURILE OMULUI

**CUM SĂ COMUNICĂM CU ȘI DESPRE
GRUPURILE VULNERABILE LA DISCRIMINARE**

Decembrie 2023

CUPRINS

Comunicarea conformă cu drepturile omului privind minoritățile naționale, etnice, religioase și lingvistice, migrații, refugiații și solicitanții de azil	7
Egalitatea de gen: comunicarea incluzivă genului.	16
Comunicarea conformă cu drepturile omului privind persoanele LGBTQI+.	23
Comunicarea incluzivă cu și despre copii și tineri	32
Comunicarea incluzivă cu și despre persoanele cu dizabilități	37
Comunicarea incluzivă despre persoanele în etate	47
Comunicarea conformă cu drepturile omului privind persoanele ce trăiesc cu HIV.	52
Comunicarea conformă cu drepturile omului privind persoanele aflate sub orice formă de detenție sau încarcerare.	56
Comunicarea conformă cu drepturile omului privind persoanele care utilizează droguri	58

Introducere

Oficiul ONU pentru Drepturile Omului în Moldova (OHCHR în Moldova)¹ are drept scop promovarea drepturilor omului, a egalității și a diversității. Pentru a atinge acest obiectiv, OHCHR subliniază importanța utilizării unui limbaj care să favorizeze acceptarea, evitând în același timp stereotipurile negative, ca unul dintre mijloacele de asigurare a unei societăți incluzive.

Republica Moldova este o țară diversă și multiethnică. Chiar dacă peste trei sferturi din populație se identifică ca fiind moldoveni, în țară trăiesc și alte grupuri etnice, pe baza autoidentificării, printre care români (7 %), ucraineni (6,6 %), găgăuzi (4,6 %), ruși (4,1 %), bulgari (1,9 %), romi (0,3 %) și alte grupuri etnice, religioase sau lingvistice (0,5 %), inclusiv beloruși, polonezi, armeni, evrei și musulmani. În Republica Moldova se vorbesc cel puțin șase limbi, printre care româna, rusa, ucraineana, găgăuza, bulgara și romani.

În plus, în Republica Moldova trăiesc 168 000 de persoane cu dizabilități, ceea ce reprezintă 6,8% din toată populația. De asemenea, în Republica Moldova trăiesc persoane lesbiene, gay, bisexuali, transgen, queer și intersexual (LGBTQI+), persoane care trăiesc cu HIV, persoane în etate, refugiați, migranți, solicitanți de azil și alte comunități marginalizate. Cu toate acestea, distanța socială dintre populația generală, grupurile minoritare, grupurile vulnerabile la discriminare și încălcarea drepturilor omului este mare. Deoarece sunt excluse în mod sistematic din viața socială, economică, culturală, civilă și politică a țării, persoanele aparținând minorităților etnice, lingvistice sau religioase, persoanele cu dizabilități intelectuale și psiho-sociale, persoanele LGBTQI+, persoanele care trăiesc cu HIV, foștii deținuți și alte grupuri vulnerabile sunt subreprezentate în sectorul public și privat. Stereotipurile, prejudecățile și reticența de a accepta aceste persoane în calitate de membri ai familiei, prieteni, vecini, colegi și, în unele cazuri, chiar ca vizitatori în țară, contribuie la această situație.

Cuvintele au puterea de a uni, însă pot și diviza societatea. Având în vedere acest lucru, OHCHR consideră că utilizarea unui limbaj care promovează incluziunea este un instrument valoros pentru a încuraja toleranța socială. Prin urmare, este esențial să se înțeleagă ce incidente și tipuri de discursuri contribuie la perpetuarea urii și incitarea la discriminare. De asemenea, este important să se utilizeze un limbaj bazat pe drepturi și incluziv, atât în comunicarea cu, cât și despre grupurile vulnerabile la discriminare și la încălcarea drepturilor omului.

O abordare a limbajului și a comunicării conformă cu drepturile omului, care promovează incluziunea și evită prejudecățile și stereotipurile, poate contribui în mod semnificativ la eliminarea stereotipurilor și prejudecăților legate de gen, de persoanele cu dizabilități, de minoritățile etnice, lingvistice sau religioase, precum și de alte categorii vulnerabile ale societății. Utilizarea unui limbaj incluziv este esențială

¹ Pentru mai multe informații despre Oficiul Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului (OHCHR), accesați site-ul oficial la adresa https://www.ohchr.org/en/ohchr_homepage;

pentru promovarea unui mediu în care indivizii, indiferent de apartenența lor la un anumit grup, nu se confruntă cu excluderea sau discriminarea.

Ghidul de terminologie conformă cu drepturile omului a fost elaborat de OHCHR Moldova în beneficiul personalului și voluntarilor care lucrează în cadrul instituțiilor publice și private. Printre aceștia se numără profesioniștii din mass-media, specialiștii în relații publice și comunicatorii. Ghidul a fost conceput folosind o abordare incluzivă și participativă, implicând consultări extinse cu organizațiile specializate ale societății civile (OSC), inclusiv Centrul de Informații „Genderdoc-M”, HelpAge International în Moldova, Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, Alianța Organizațiilor pentru Persoanele cu Dizabilități și agențiile relevante ale ONU.

Sperăm că această publicație va inspira și va îndruma specialiștii din diferite sectoare, inclusiv din instituțiile publice și private, autoritățile, instituțiile naționale pentru drepturile omului, organizațiile societății civile, mass-media, mediul academic și mediul de afaceri, să aplice în comunicarea lor o terminologie care să respecte standardele privind drepturile omului.

Bea Ferenci

Consilieră în domeniul drepturilor omului,
șefa Oficiului ONU pentru
Drepturile Omului în Moldova

Simon Springett

Coordonator rezident al Organizației
Națiunilor Unite, Moldova

CAPITOLUL 1

Comunicarea conformă cu drepturile omului privind minoritățile naționale, etnice, religioase și lingvistice, migranții, refugiații și solicitanții de azil

1.1 Noțiuni generale privind minoritățile naționale, etnice, religioase sau lingvistice

Nu există niciun stat omogen din punct de vedere național, etnic, religios sau lingvistic. În fiecare țară, există cel puțin un grup minoritar care posedă caracteristici distincte, cum ar fi limba, etnia sau religia, și care diferă de populația majoritară. Persoanele care fac parte din grupuri minoritare se confruntă adesea cu multiple forme de discriminare,² inclusiv cu discriminarea intersecțională.³ Aceste practici discriminatorii contribuie la marginalizarea lor, la excluderea socială și expunerea acestora la violență. O consecință semnificativă a discriminării și a excluderii cu care se confruntă grupurile minoritare este apariția apatridiei. Grupurile minoritare cuprind peste 75% din populațiile apatride documentate din lume.⁴ Studiile și rapoartele indică faptul că, comunitățile minoritare sunt afectate în mod disproporționat de discursul instigator la ură pe rețelele de socializare și sunt vizate de infracțiuni motivate de ură.⁵

În contextul Agendei 2030, realizarea unei dezvoltări universale, echitabile și favorabile incluziunii este condiționată de respectarea drepturilor omului și de adoptarea principiului de bază “de a nu lăsa pe nimeni în urmă”. În consecință, un accent deosebit trebuie pus pe soluționarea nevoilor grupurilor vulnerabile, inclusiv ale minorităților, ale popoarelor indigene, ale apatrizilor, ale refugiaților, ale persoanelor intern strămutate, ale migranților și ale tuturor celor care se confruntă cu diverse forme de discriminare.⁶

Cine sunt minoritățile?

Deși nu există o definiție agreată universal a termenului „minoritate”, există caracteristici general acceptate asociate cu acesta.⁷ În sistemul ONU privind drepturile omului, termenul „minoritate” se referă la grupurile care împărtășesc o identitate națională sau etnică, culturală, religioasă și lingvistică comună.⁸

Există două elemente considerate ca fiind cele mai importante pentru definirea unei minorități pe baza unor criterii obiective și subiective:

- ▶ caracteristici etnice, culturale, naționale, religioase și/sau lingvistice comune ale grupului care sunt diferite de cele ale altor grupuri;

2 Mai multe: OHCHR și Trustul pentru Drepturi Egale. Protejarea Drepturilor Minorităților: Un ghid practic pentru elaborarea unei legislații cuprinzătoare împotriva discriminării. New York și Geneva, 2023.

3 Mai multe despre perspectiva intersecțională a discriminării rasiale și protecția minorităților la: Rețeaua ONU privind discriminarea rasială și protecția minorităților. Notă de orientare privind intersecționalitatea, discriminarea rasială și protecția minorităților, 2022: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/minorities/30th-anniversary/2022-09-22/GuidanceNoteonIntersectionality.pdf>.

4 Raportul ICNUR privind apatridia, 2017. <https://www.unhcr.org/ibelong/stateless-minorities/>.

5 Raport al Raportului special al ONU pentru problemele minorităților, Consiliul pentru Drepturile Omului, a patruzeci și șasea sesiune, 22 februarie - 19 martie 2021, A/HRC/46/57.

6 Să nu lăsăm pe nimeni în urmă: Egalitatea și nediscriminarea în centrul dezvoltării durabile. Cadru comun de acțiune al sistemului Națiunilor Unite. Organizația Națiunilor Unite, New York, 2017.

7 OHCHR. About minorities and human rights. <https://www.ohchr.org/en/minorities/about-minorities-and-human-rights>.

8 Articolul 2, paragraful 1 din Declarația privind drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale sau etnice, religioase și lingvistice, 1992.

- ▶ și identificarea membrilor (autoidentificare) care se consideră ca aparținând unui grup deosebit de alte grupuri⁹ și doresc să păstreze aceste diferențe.¹⁰

Existența unei minorități este o chestiune de fapt, indiferent dacă statutul de minoritate este recunoscut de stat sau de populația generală. Ea cuprinde elementele menționate mai sus. În plus, statutul de minoritate poate fi multiplu, implicând combinarea mai multor afiliieri.¹¹ În plus, identitatea este supusă schimbării și aceasta trebuie recunoscută de către stat.¹² Nu este necesar ca minoritățile să fie cetățeni ai statului sau rezidenți permanenți.¹³

Conceptul de minoritate a cunoscut o dezvoltare continuă. **În acest context, este esențial să includem utilizatorii de limbaje ale semnelor ca membri ai minorităților lingvistice.**¹⁴ Aceste persoane au identități și culturi unice care sunt strâns asociate cu limbile lor. Ei necesită recunoaștere și acomodare rezonabilă pentru a asigura accesul egal la educație, asistență medicală și alte servicii publice fără discriminare.

În ceea ce privește apartenența religioasă, se recomandă utilizarea expresiei „**minorități religioase sau de convingeri**”.¹⁵ Acest termen înglobează o gamă largă de credințe teiste, non-teiste și ateiste, precum și religii sau credințe nerecunoscute și netradiționale, cum ar fi animiștii, ateii, agnosticii, umaniștii, „noile religii” și altele.¹⁶

Minorități și popoare indigene

Identitățile minoritare și indigene există într-un continuum și, în anumite cazuri, se suprapun. Comunitățile, popoarele și națiunile indigene sunt cele care, deși păstrează o continuitate istorică cu societățile de dinainte de invazie și precoloni-ale care au prosperat pe teritoriile lor, se consideră ca fiind diferite de sectoarele predominante ale societății care domină în prezent acele teritorii sau părți ale

9 De exemplu, conceptul de minoritate etnică este unul larg, care reunește, de asemenea, indivizi pe baza strămoșilor, descendenței, originii sau neamului, poate include indivizi recunoscuți datorită unor caracteristici fizice comune, cum ar fi afro-descendenții, precum și grupuri nomade și grupuri bazate pe caste. A se vedea: Raportor special pentru problemele minorităților. Studiu privind semnificația și domeniul de aplicare a celor patru categorii de minorități naționale sau etnice, religioase și lingvistice în cadrul Organizației Națiunilor Unite, A/75/211.

10 Drepturile minorităților: Standarde internaționale și orientări pentru punerea în aplicare, Organizația Națiunilor Unite, New York și Geneva, 2010, p. 2-6.

11 Comisia Economică pentru Europa, Conferința Statisticienilor Europeni: Recomandări pentru recensămintele populației și locuințelor din 2010 (New York și Geneva, 2006), alin. 425-426.

12 A se vedea: Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului privind identitatea etnică: Ciubotaru c. Moldovei, Cererea nr. 27138/04, Hotărâre, 27 aprilie 2010.

13 Comitetul pentru drepturile omului, Comentariul general nr. 23 (1994), alin. 5.1-5.2. A se vedea, de asemenea: A/74/160, alin. 59; Grupul de lucru pentru minorități la Declarația ONU privind drepturile minorităților, E/CN.4/Sub.2/AC.5/2005/2, alin. 9. A se vedea, de asemenea: Perspectiva dreptului și standardelor regionale privind cetățenia minorităților: Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, 1995; Recomandări ale Înaltului Comisar CSCE pentru minorități naționale cu privire la proiectul de lege letonă privind cetățenia, Comunicarea CSCE nr. 8, Viena, 31 ianuarie 1994; Rețeaua UE de experți independenți în domeniul drepturilor fundamentale, Comentariul tematic nr. 3 privind „Protecția minorităților în UE”, 25 aprilie 2005, p. 10.

14 OHCHR. Expertul ONU în domeniul drepturilor omului solicită recunoașterea drepturilor utilizatorilor limbajelor de semne ca minorități, 22 septembrie 2020. www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=26278&LangID=E.

15 Raportorul special pentru problemele minorităților, A/75/211, punctele 51-59.

16 Comitetul pentru drepturile omului, Comentariul general nr. 22 (48) (art. 18)*, Addendum. CCPR/C/21/Rev.1/Add.4, alineatul (2).

acestora. În prezent, ele constituie sectoare non-dominante ale societății și sunt angajate în protejarea, dezvoltarea și transmiterea către generațiile viitoare a teritoriilor lor ancestrale și a identității lor etnice.

Există numeroase comunități în care distincția dintre statutul de minoritate și cel indigen este ambiguă. Aceste comunități se identifică frecvent ca „minorități indigene” sau adoptă diverse etichete identitare în funcție de contextul specific. În plus, popoarele indigene posedă drepturi specifice conform dreptului internațional¹⁷ care sunt separate de drepturile minorităților, inclusiv drepturile colective asupra terenurilor și alte drepturi.

Stereotipuri și prejudecăți

Stereotipurile negative și prejudecățile împotriva minorităților sunt larg răspândite, în special în mass-media și pe platformele de socializare care amplifică intoleranța, xenofobia, rasismul și șovinismul,¹⁸ demonizând și dezumanizând astfel întregi comunități religioase, etnice sau lingvistice. Stereotipurile ne modelează percepția asupra lumii chiar înainte de a o cunoaște. Ele reprezintă o viziune generalizată sau o preconcepție cu privire la anumite caracteristici sau roluri atribuite membrilor diferitor grupuri. Prejudecățile joacă un rol esențial în relațiile dintre majoritate și minoritate, care, dacă sunt alimentate de discursul instigator la ură și de propagarea urii, au ca rezultat excluderea, discriminarea și perpetuarea inegalităților, a ostilității și a infracțiunilor motivate de ură împotriva minorităților. Aceste acțiuni reprezintă adesea amenințări la adresa păcii în societate și pot duce chiar la acte de genocid.¹⁹

Forme de reprezentare stereotipică a minorităților sunt construite prin:

- ▶ Accentuarea apartenenței etnice sau religioase.
- ▶ Referirea constantă la caracteristicile depreciative sau amenințătoare ale unui anumit grup.
- ▶ Utilizarea de cuvinte și expresii cu conotații acuzatoare, intimidante, peiorative sau depreciative.
- ▶ Atacurile vehemente la adresa persoanelor din grupurile minoritare, subliniind de obicei diferențele percepute între „ei” și „noi”.
- ▶ Propagarea unor mituri etnice false.
- ▶ Prezentarea unor portretizări unilaterale și părtinitoare ale conflictelor pe criterii de etnie, rasă sau religie.
- ▶ Incitarea directă sau indirectă la violență.

¹⁷ A se vedea: Convenția nr. 169 a Organizației Internaționale a Muncii (OIM) și Declarația Națiunilor Unite privind drepturile popoarelor indigene.

¹⁸ Convingerea neîntemeiată în superioritatea sau dominația propriului grup sau a propriului popor, care este considerat puternic și virtuos, în timp ce alții sunt considerați slabi, nedemni sau inferiori.

¹⁹ Organizația Națiunilor Unite, Declarația și Planul de acțiune de la Durban, adoptate la Conferința mondială împotriva rasismului, a discriminării rasiale, a xenofobiei și a violenței conexe, 8 septembrie 2001, disponibil la: <https://www.refworld.org/docid/3db573314.html>.

Printre mecanismele care contribuie la crearea stereotipurilor se numără:

- ▶ Aplicarea de etichete.
- ▶ Utilizarea selectivă a datelor.
- ▶ Efectuarea de generalizări nejustificate și utilizarea de stereotipuri negative, ceea ce duce la judecăți părtinitoare.
- ▶ Utilizarea unui limbaj peiorativ.
- ▶ Amestecarea informațiilor factuale cu puncte de vedere subiective.
- ▶ Eșecul de a verifica informațiile.
- ▶ Utilizarea de titluri înșelătoare pentru articole media, înregistrări video și audio care nu reflectă cu exactitate conținutul.

De exemplu, relatările despre persoanele de etnie romă în mass-media se referă cel mai des fie la dansuri și festivaluri ale romilor, fie la persoane implicate în acte criminale. Rareori persoanele de etnie romă sunt menționate ca fiind membri reprezentativi ai societății. Stereotipurile (negative) creează prejudecăți și pot duce la discriminare.

Cuvintele contează: terminologie recomandată

- ▶ **Evitați utilizarea de termeni care denigrează, exclud sau caracterizează superficial persoane sau grupuri** pe bază de rasă, etnie și/sau religie.
- ▶ **Abțineți-vă să faceți referiri inutile la originea etnică a unei persoane sau a unui grup.** De exemplu, în loc să spuneți “câțiva tineri ucraineni au fost răniți într-un accident”, puneți accentul pe evenimentul în sine, fără a sublinia originea lor etnică.
- ▶ **Nu folosiți termenul „țigan”,** deoarece acesta are conotații negative din cauza unor prejudecăți sociale adânc înrădăcinate. În schimb, utilizați termenul „persoană de etnie romă” sau „comunitate romă” și „romani” atunci când discutați despre limba și cultura romilor.
- ▶ Republica Moldova este un stat laic, fără religie de stat. Prin urmare, termenii precum „**religie oficială**” sau „**biserică oficială**” **trebuie evitați.** În schimb, faceți referire la biserica specifică, de exemplu, la „**Biserica Ortodoxă din Moldova**” sau la „**Mitropolia Chișinăului și a întregii Moldove**”, după caz.
- ▶ **Nu folosiți termeni precum „cult”, „sectă” sau „mișcare sectară”** atunci când vă referiți la minoritățile religioase, inclusiv la cele neocreștine. Aceste fraze tind să evidențieze presupuse mișcări schismatice în cadrul diferitor credințe. În schimb, **folosiți termenul „biserică” pentru organizațiile creștine și „credință” sau „convingere” pentru alte grupuri.** În plus, **utilizați expresii precum „organizație religioasă” sau „minorități religioase sau de convingeri”.**

- ▶ **Atunci când discutați despre islam sau musulmani**, evitați să folosiți termeni precum „islamiști”, „islamism” sau „islamificare”. Acești termeni sunt derivați ai islamului și pot implica faptul că indivizii de religie musulmană caută să cucerească populația majoritară, ceea ce poate promova percepții negative. În schimb, **folosiți cuvinte precum „islam”, „religie musulmană” sau „musulman” atunci când vă referiți la indivizi și „credință musulmană”** mai degrabă decât „credință islamică”.
- ▶ **Folosiți o terminologie incluzivă, cum ar fi „femei africane/bărbați africani”, „indivizi/persoane/pofoare de origine africană”, „afro-descendenți”**. Persoanele de origine africană sunt cele care sunt recunoscute ca atare de Declarația și Programul de acțiune de la Durban,²⁰ și cele care se autoidentifică drept persoane de origine africană.²¹ Evitați utilizarea termenului „de culoare”, deoarece acesta definește rasa dintr-o perspectivă albă.
- ▶ **Utilizați termenul „femei asiatice/bărbați asiatici”, „persoane de origine asiatică” sau „persoane aparținând comunității/comunităților asiatice”** pentru a vă referi la persoane sau grupuri de origine asiatică.

1.2. Noțiuni generale privind migranții, refugiații și solicitanții de azil

Datorită unor factori diverși, printre care se numără consecințele unor probleme politice, economice, sociale, de dezvoltare, umanitare și legate de drepturile omului, a apărut un număr tot mai mare de mișcări care implică refugiați și migranți. Acest fenomen a devenit o problemă globală. Printre persoanele aflate în situații vulnerabile care fac parte din aceste mari mișcări se numără “femeile aflate în situații de risc, copiii, în special cei neînsoțiți sau separați de familiile lor, membrii minorităților etnice sau religioase, supraviețuitorii violenței, persoane în etate, persoanele cu dizabilități, persoanele care se confruntă cu discriminarea pe orice bază, popoarele indigene, victimele traficului de ființe umane și victimele exploatarei și abuzurilor în contextul traficului de migranți”. Aceste persoane deseori se confruntă cu un acces limitat la drepturile lor fundamentale.²²

În același timp, a fost recunoscut pe deplin faptul că actele de rasism, discriminare rasială, xenofobie și intoleranță față de refugiați și migranți sunt în ascensiune în multe țări. Printre acestea se numără infracțiunile motivate de ură, discursul instigator la ură și violența rasială.²³

Termenii de „refugiat” și „migrant” sunt frecvent interșanjabili în discursul public, ceea ce duce la confuzie. Cu toate acestea, din punct de vedere juridic, acești termeni prezintă deosebiri substanțiale.

²⁰ Declarația și Programul de acțiune de la Durban. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Durban_text_en.pdf.

²¹ Puteți găsi, de asemenea, una dintre definițiile elaborate de P.L. Kasanda https://www2.ohchr.org/english/events/iypad2011/documents/Working_Group_on_African_Descent/2003_WGPAD_Session/Definition_of_People_of_African_Descent-PL_Kasanda.pdf.

²² Ibid., alin. 23.

²³ Declarația de la New York privind Refugiații și Migranții: proiect de rezoluție înaintat Reuniunii Plenare la Nivel Înalt privind abordarea mișcărilor mari de refugiați și migranți de către Adunarea Generală în cadrul celei de-a 70-a sesiuni, A/71/L.1*, alin. 7.

În contextul specific al **refugiaților**, persoanele sunt obligate să caute refugiu într-o altă țară din cauza unor factori precum conflictul armat, persecuția, violența generalizată sau alte condiții nefavorabile în țara lor de origine. Refuzul de a acorda azil acestor persoane poate avea consecințe care le pun viața în pericol.²⁴

Statutul de refugiat este definit și garantat de dreptul internațional. **Atunci când unele persoane se confruntă cu circumstanțe în care viața și libertatea le sunt puse în pericol, acestea au nevoie de protecție internațională.** Responsabilitatea primară pentru asigurarea unui mediu sigur, prevenirea întoarcerii forțate a acestora în mediile periculoase de care au fugit și asigurarea accesului la proceduri de azil echitabile și eficiente revine statelor respective. Este imperativ să se pună în aplicare măsuri care să asigure respectarea, protejarea și realizarea drepturilor omului, permițându-le să trăiască în condiții demne și sigure, facilitând în același timp explorarea unor soluții viabile pe termen lung. Definiția cuprinzătoare a termenului „refugiat” se găsește în Convenția din 1951 și în protocolul privind statutul refugiaților²⁵ și în instrumentele regionale privind refugiații, precum și în Statutul ICNUR.²⁶

Un **solicitant de azil** este o persoană care solicită protecție internațională. În țările cu proceduri individualizate, un „solicitant de azil” se referă la o persoană care a depus o cerere, dar încă nu a obținut încă o decizie finală din partea țării în care a fost depusă. Este important de reținut că nu toți solicitanții de azil vor primi în cele din urmă statutul de refugiat; cu toate acestea, fiecare persoană recunoscută ca refugiat a fost inițial un solicitant de azil.²⁷

Persoanele intern strămutate pot fi definite ca persoane sau grupuri de persoane forțate sau obligate să fugă sau să își părăsească locuințele sau locurile de reședință obișnuite, în special din cauza impactului conflictelor armate, a violenței generalizate, a încălcărilor drepturilor omului sau a dezastrelor naturale și a celor provocate de om. În special, definiția stipulează că aceste persoane nu au traversat o frontieră de stat recunoscută la nivel internațional.²⁸

Migrant: în schimb, termenul „migrant” nu are o definiție specifică în dreptul internațional. Cu toate acestea, există o înțelegere comună conform căreia un migrant internațional este o persoană care se mută de la locul de reședință obișnuit, fie în interiorul unei țări, fie peste o graniță internațională, fie temporar, fie permanent, din diverse motive. Pentru a facilita colectarea de date privind migrația, Departamentul pentru Afaceri Economice și Sociale al Națiunilor Unite (ONU DESA) folosește următoarea definiție: un „migrant internațional” este „orice persoană care își schimbă țara de reședință obișnuită”.²⁹ Acest termen cuprinde diferite categorii juridice de persoane, inclusiv „lucrători migranți”, „migranți neregulați” și „migranți clandestini”.³⁰

24 <https://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html>.

25 <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-relating-status-refugees>

26 <https://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html>.

27 Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, Glosar general de termeni, 2006. <https://www.refworld.org/es/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=5d82b8fa4>.

28 Principiile directoare privind strămutarea internă, anexate la Comisia Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului, Raportul reprezentantului Secretarului General, dl Francis M. Deng, prezentat în conformitate cu Rezoluția 1997/39 a Comisiei, Anexa (11 februarie 1998) Doc ONU E/CN.4/1998/53/Add.2, 6.

29 ONU DESA, Recomandări cu privire la statisticile privind migrația internațională, Revizuirea 1, 1998, alin. 32.

30 <https://www.iom.int/key-migration-terms>.

Astfel, **migranții în situație vulnerabilă** sunt persoane care nu se pot bucura în mod efectiv de drepturile omului, care sunt expuse unui risc sporit de încălcări și abuzuri și care, în consecință, au dreptul de a apela la o obligație de diligență sporită din partea titularului de obligații.³¹

Factorii care dau naștere vulnerabilității pot determina un migrant să părăsească țara de origine, pot apărea în timpul tranzitului sau la destinație, indiferent dacă deplasarea inițială a fost aleasă în mod liber, sau pot fi legați de identitatea sau circumstanțele unui migrant. Vulnerabilitatea în acest context ar trebui, prin urmare, să fie înțeleasă ca fiind atât situațională, cât și personală, ca rezultat al unor forme multiple și interesectante de discriminare, inegalitate și dinamică structurală și societală care conduc la niveluri diminuate și inegale de putere și exercitare a drepturilor.³²

Cuvintele contează: terminologia recomandată

- ▶ Este esențial să se folosească un limbaj respectuos și incluziv care să susțină drepturile omului pentru migranți. Pentru a evita dezumanizarea și perpetuarea stereotipurilor negative, este important **să ne abținem de la utilizarea unor termeni precum „migrant ilegal”** care are o conotație penală. În schimb, **se vor folosi termenii „migrant aflat în situație neregulamentară”³³ sau „migrant fără forme legale”**.
- ▶ Termenul de **“migrant fără documente”** poate fi folosit atunci când migranții nu au documentele necesare pentru a fi „autorizați să intre, să rămână sau să desfășoare o activitate remunerată în Statul de angajare, în conformitate cu legislația aceluia Stat și cu acordurile internaționale la care acel Stat este parte”.³⁴ Acesta subliniază absența documentelor oficiale, fără a atașa persoanei o etichetă penală.
- ▶ Atunci când se vorbește despre persoane care nu sunt recunoscute ca cetățeni de către niciun stat în conformitate cu legislația internă, ar trebui să se folosească termenul **„apatrid”**.³⁵ Acest statut se poate datora unor motive precum lipsa înregistrării nașterii, pierderea cetățeniei ca urmare a transferului de teritoriu, privarea arbitrară de cetățenie, renunțarea la cetățenie sau reședința pe termen lung în străinătate.

31 Înalțul Comisar pentru Drepturile Omului, Principii și orientări practice privind protecția drepturilor omului ale migranților aflați în situații vulnerabile, Raport al Înalțului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului către Consiliul pentru Drepturile Omului (3 ianuarie 2018) Doc ONU A/HRC/37/34, alin. 12.

32 Ibid, alin. 13.

33 Rezoluția 3449 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite (Măsuri pentru asigurarea drepturilor omului și a demnității tuturor lucrătorilor migranți, 9 decembrie 1975).

34 Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și a membrilor familiilor lor ((adoptată la 18 decembrie 1990, intrată în vigoare la 1 iulie 2003) 2220 UNTS 3, art. 5 (a, b)).

35 Convenția Națiunilor Unite privind statutul apatrizilor ((adoptată la 28 septembrie 1954, intrată în vigoare la 6 iunie 1960) 360 UNTS 117), art. 1.

Tabelul 1. Limbaj adecvat și limbaj peiorativ

Limbaj recomandat	Limbaj de evitat
<p>Roma</p> <p>Persoană de etnie romă</p> <p>Femeie romă/bărbat rom/copii romi</p> <p>Limba romani</p> <p>Comunitate romă</p> <p>Mediator al comunității rome/ Mediator comunitar</p>	<p>Țigănesc</p> <p>Femeie țigancă/bărbat țigan/copii țigani</p> <p>Limba țigănească</p> <p>Sat țigănesc</p> <p>Mediator pentru țigani</p>
<p>Persoană de origine africană</p> <p>Persoane de origine africană</p> <p>Afro-descendenți</p> <p>Femei africane/bărbați africani</p>	<p>Negru, de culoare</p>
<p>Minorități pe motive de credință/ convingeri/confesiune/religie, minorități religioase sau de convingeri (de exemplu, religioase, nereligioase, non- teiste și alte convingeri, cum ar fi religiile sau convingerile nerecunoscute și netradiționale, inclusiv animiștii, atei, agnosticii, umaniștii, noile religii etc.).</p>	<p>Sectă, mișcare sectară, cult</p>
<p>Religie/credință/confesiune creștină</p> <p>„Biserica Ortodoxă din Moldova” sau „Mitropolia Chișinăului și a întregii Moldove”</p>	<p>Religie oficială, Biserică oficială</p>
<p>Islam, religie musulmană, musulman</p>	<p>Credință islamică, islamiști, islamism, islamificare</p>
<p>Utilizatori ai limbajului semnelor</p>	
<p>Migrant în situație neregulamentară/ migrant fără forme legale/ migrant fără documente</p>	<p>Migrant ilegal</p>

CAPITOLUL 2

**Egalitatea de gen:
comunicarea incluzivă genului**

Genul și egalitatea de gen

Egalitatea de gen se referă la drepturi, responsabilități, tratament/condiții și oportunități egale pentru toate persoanele, indiferent de genul lor, inclusiv femei, bărbați, fete, băieți și persoane non-binare. Este important de reținut că egalitatea nu înseamnă că femeile, bărbații și persoanele cu diverse identități de gen vor deveni la fel, ci mai degrabă că drepturile, responsabilitățile, tratamentul/condițiile și oportunitățile lor nu depind de sexul sau genul lor. Egalitatea de gen este atât o problemă legată de drepturile omului, cât și o condiție prealabilă pentru o dezvoltare durabilă, centrată pe oameni și orientată spre drepturile omului.

Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW), ratificată de Republica Moldova la 1 iulie 1994, stipulează în mod explicit că: „Statele părți vor lua toate măsurile adecvate pentru a modifica modelele sociale și culturale de comportament ale bărbaților și femeilor, în vederea eliminării prejudecăților, a practicilor cutumiare și a tuturor practicilor care se bazează pe ideea inferiorității sau superiorității unuia sau altuia dintre sexe sau pe roluri stereotipizate pentru bărbați și femei”.

Genul se referă la identitățile, atributele, comportamentele și rolurile construite în mod social ale persoanelor în raport cu sexul lor, precum și la semnificația socială și culturală atribuită diferențelor biologice bazate pe sex. Aceste identități, atribute, comportamente și roluri sunt construite în mod social și sunt învățate prin procese de socializare. Ele depind de context, sunt specifice în timp și pot fi supuse schimbării. Genul determină ceea ce este așteptat, permis și apreciat la femei, bărbați sau persoane cu diverse identități de gen, într-un anumit context. **În majoritatea societăților, există diferențe și inegalități între femei, bărbați și persoane cu diverse identități de gen în ceea ce privește responsabilitățile atribuite, activitățile întreprinse, accesul la resurse și controlul asupra acestora, precum și oportunitățile de luare a deciziilor. Aceste disparități au adesea ca rezultat relații ierarhice între femei și bărbați și o distribuție inegală a puterii și a drepturilor.** Bărbații sunt adesea favorizați, în timp ce femeile sunt dezavantajate, iar consecințele acestor inegalități afectează toți membrii societății. Poziționarea socială a femeilor și a bărbaților este influențată de diverși factori, inclusiv condițiile politice, economice, culturale, sociale, religioase, ideologice și de mediu.

Stereotipizarea de gen

Un stereotip de gen este un punct de vedere generalizat sau o preconcepție cu privire la atributele sau caracteristicile pe care trebuie sau ar trebui să le posedă sau la rolurile pe care trebuie sau ar trebui să le îndeplinească bărbații, femeile, băieții, fetele și persoanele cu diverse identități de gen.³⁶

36 <https://www.ohchr.org/en/women/gender-stereotyping>

Stereotipizarea de gen reprezintă un obstacol enorm, dar în mare parte nesoluționat, în calea recunoașterii și exercitării drepturilor omului de către femei. În esența sa, un stereotip de gen constituie o convingere care îi poate determina pe indivizi să facă presupuneri despre femei, bărbați sau persoane cu diverse identități de gen. Pe de altă parte, stereotipizarea de gen se referă la aplicarea unor astfel de convingeri față de o persoană.

Stereotipizarea de gen este considerată abuzivă atunci când are ca rezultat o încălcare sau încălcări ale drepturilor omului și ale libertăților fundamentale, atunci când limitează capacitatea unei persoane de a-și dezvolta abilitățile personale, de a-și urmări aspirațiile profesionale și de a face alegeri în ceea ce privește viața și viitorul său. Stereotipurile de gen se pot manifesta atât în forme pozitive, cât și negative. De exemplu, stereotipul că „femeile sunt grijulii” sau „femeile sunt slabe” reprezintă două extremități ale spectrului. Atât stereotipurile ostile/negative, cât și cele aparent pozitive pot avea efecte negative. De exemplu, stereotipul conform căruia femeile sunt mai grijulii conduce adesea la faptul că responsabilitățile legate de creșterea copiilor cad exclusiv pe umerii acestora. Recunoscând importanța acestei probleme, Comitetul pentru Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Împotriva Femeilor (CEDAW) a subliniat faptul că Statele Părți sunt obligate să modifice sau să transforme „stereotipurile de gen dăunătoare” și să „elimine stereotipizarea abuzivă în bază de gen”.

lata câteva exemple ale modului în care stereotipizarea de gen afectează femeile:

- ▶ Stereotipurile cu privire la rolul femeii în cadrul familiei conduc adesea la o diviziune a muncii care are ca rezultat niveluri mai scăzute de educație, oportunități limitate de angajare (în special pentru femeile cu copii mici) și salarii mai mici. Acest lucru contribuie la sărăcirea femeilor.
- ▶ Atitudinile tradiționale care consideră că femeile sunt subordonate bărbaților perpetuează practicile larg răspândite de violență și constrângere împotriva acestora.
- ▶ Investigarea cazurilor de violență și sancționarea făptuitorilor sunt influențate de norme și stereotipuri patriarhale, ceea ce poate afecta negativ obiectivitatea și imparțialitatea procedurilor legale/judiciare.
- ▶ În unele țări, sistemul judiciar eșuează în a-i trage la răspundere pe autorii violenței sexuale din cauza unor viziuni stereotipice despre comportamentul sexual adecvat al femeilor.
- ▶ Infrațiuni precum așa-numitul „viol corectiv” vizează în mod specific femeile lesbiene, bisexuale și transgen, autorul urmărind să schimbe sau să pedepsească persoana din cauza orientării sale sexuale sau a identității de gen. Acest lucru este înrădăcinat în stereotipul că femeile ar trebui să fie heterosexuale și să fie atrase doar de bărbați.³⁷ De exemplu, în 2021, o femeie lesbiană din Moldova a trecut prin experiența acestui tip de violență la locul de muncă.³⁸

37 Consiliul Uniunii Europene, Orientări pentru promovarea și protejarea exercitării tuturor drepturilor omului de către persoanele lesbiene, homosexuale, bisexuale, transgen și intersexuale (LGBTI), 2013. Punctul 26, pagina 12, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11492-2013-INIT/en/pdf>

38 Raport cu privire la situația persoanelor LGBT în Republica Moldova 2021 https://gdm.md/files/untitled%20folder/Report-GENERDOC-M-2021_English.pdf

Comunicarea incluzivă genului

Având în vedere influența semnificativă pe care o are limbajul în modelarea atitudinilor culturale și sociale, adoptarea unui limbaj incluziv din punct de vedere al genului este un instrument puternic pentru promovarea egalității de gen și combaterea prejudecăților de gen. Organizația Națiunilor Unite recunoaște rolul vital al limbajului în abordarea prejudecăților de gen și încurajează în mod activ utilizarea unui limbaj care să includă dimensiunea de gen în toate contextele și în mod constant. **Limbajul incluziv genului se referă la utilizarea unui limbaj care tratează în mod egal femeile, bărbații și persoanele cu genuri diferite, evitând favorizarea unui gen în detrimentul altora și abținându-se de la perpetuarea prejudecăților împotriva oricărui gen.** Pentru a asigura un limbaj incluziv genului, pot fi folosite mai multe strategii:

2.1. Utilizarea unui limbaj nediscriminatoriu

- ▶ **Utilizați titluri nediscriminatorii:** atunci când vă adresați femeilor, se recomandă să folosiți titlul de „doamnă”, în loc de „domnișoară”, pentru a evita diferențierea în funcție de starea civilă. Axarea pe aspectele vieții personale, cum ar fi starea civilă, este de prisos și poate perpetua prejudecăți.
- ▶ **Adresarea consecventă și incluzivă:** atunci când vă adresați unui public sau unor persoane de gen necunoscut și cu identități diverse de gen, utilizați titluri și forme de adresare în mod consecvent sau egal pentru toate persoanele. Folosiți un limbaj incluziv, utilizând pronumele „ei” pentru persoanele non-binare sau „El/Ea/Ei” atunci când nu sunteți siguri de gen. Este important să întrebați persoanele cum ar dori să fie menționate (de exemplu, într-un document/raport), respectând pronumele, numele și genurile cu care se identifică. Folosiți „doamnă” în paralel cu „domnule”, el/ea sau ei/ele, băiat/fată/copil (în loc de băiat), bărbat/femeie/persoană (în loc de bărbat). De exemplu, folosiți „Stimate domnule (Stimați domni)/ Stimate doamnă (Stimate doamne)”; “Fiecare participant/participantă este responsabil/ă pentru aranjamentele lui/ei/lor de călătorie” (în loc de „lui”); „Dragi oaspeți ” în loc de „doamnelor și domnilor”³⁹ pentru a include pe toată lumea.
- ▶ **Utilizați formele de plural:** în loc să folosiți forme simple, optați pentru forme de plural atât pentru substantive, cât și pentru cuvintele de referință. De exemplu, folosiți „Toți participanții/toate participantele trebuie să prezinte ecusoanele de identificare” în loc de „Fiecare participant trebuie să prezinte ecusonul lui de identificare”. În mod similar, se recomandă să folosiți „Reprezentanții/reprezentantele trebuie să își asculte susținătorii” în loc de „Reprezentantul trebuie să își asculte susținătorii”. Acest lucru ajută la evitarea presupunerilor privind genul și asigură incluziunea.

39 Liniile directoare ale ONU pentru un limbaj incluziv de gen în limba engleză. <https://www.un.org/en/gender-inclusive-language/guidelines.shtml>

- ▶ **Consecvență în referințe:** mențineți consecvența atunci când vă referiți la persoane de toate genurile. Dacă unei persoane i se adresează folosind numele, prenumele, titlul de curtoazie sau profesia sa, aplicați același tratament și celorlalți, indiferent de sex.⁴⁰ De exemplu, folosiți „Profesorul Smith și profesoara Jones vor participa la prânz” în loc de „Profesorul Smith [numele de familie și titlul pentru un bărbat] și Madeline [prenumele pentru o femeie] vor participa la prânz”.

2.2. Evitați expresiile de gen sau expresiile care întăresc stereotipurile de gen

- ▶ **Evitați referințele inutile la relația și/sau statutul familial/parental/civil al unei persoane sau al unui grup.** De exemplu, folosiți „Jack Smith și Jane Smith” în loc de „Jack Smith și soția sa, Jane Smith”, și „Doamna Ionachii a fost numită ministru a educației” în loc de „Doamna Ionachii, mamă a cinci copii, a fost numită ministru a educației”. Folosiți „femei și copii” în loc de „mame cu copii”. Evitați să presupuneți situația familială a unei persoane sau a unui grup. De exemplu, utilizați „angajatele/angajații cu partenerele/partenerii lor” în loc de „angajatele/angajații cu soțiile/soții lor”.
- ▶ **Evitați să folosiți termeni sau expresii care subminează rolul unei persoane sau care întăresc stereotipurile de gen.** De exemplu, folosiți „asistentă” în loc de „domnișoara asistentă” și „secretara directorului” în loc de „secretara domnului director”. Se recomandă insistent să nu utilizați expresii precum „bărbatul - sexul puternic”, „femeia - sexul slab/sexul frumos” și „femeia - floarea vieții”, care romantizează femeile pe baza genului lor.
- ▶ Clasificatorul ocupațiilor din Republica Moldova (2021)⁴¹ prevede utilizarea la feminin a profesiilor, a căror formă este atestată în sursele lexicografice. Respectiv, drept exemple, se va utiliza „avocat/avocată”, „ministru/ministră”, „contabil/contabilă”, „specialiști/specialiste”. Atunci când ne adresăm unui grup extins, utilizăm ambele forme, de exemplu: „Distinse profesoare, distinși profesori”, „Doamnelor deputate/ministre! Domnilor deputați/ministri”.⁴² Evitați trimerurile inutile la gen, cum ar fi adăugarea de „femeie”, „femei” sau „bărbat” la termenii generici neutri. De exemplu, utilizați „doctoră în științe” în loc de „femeie doctor în științe” și „persoană de serviciu” în loc de „femeie de serviciu”.

40 Liniile directoare ale ONU pentru un limbaj incluziv de gen în limba engleză. <https://www.un.org/en/gender-inclusive-language/guidelines.shtml>

41 Ministrul Muncii și Protecției Sociale, ordin nr. 11 din 12.11.2021 cu privire la aprobarea Clasificatorului Ocupațiilor din Republica Moldova, disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139148&lang=ro#

42 Loreta Handrabura, Alexandra Gherasim et al, Limbajul nonsexist. Repere conceptuale și recomandări practice, disponibil la: <https://moldova.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Moldova/Attachments/Publications/2018/Limbajul%20Nonsexist.pdf>, Chișinău 2018

- ▶ **Evitați presupunerile sexiste și exemplele discriminatorii**, cum ar fi „femei isterice”, „blonde naive”, „el/ea aruncă/aleargă/se bate ca o fată”, „într-un mod bărbătesc”, „oh, asta e treabă de femei”, „acestea sunt culori masculine”, „mulțumesc doamnelor pentru că au făcut camera mai frumoasă” și „bărbații pur și simplu nu înțeleg”.
- ▶ **Evitați să folosiți expresii care ar putea avea o conotație negativă**. De exemplu, „a investi” este un verb folosit de obicei în finanțe pentru bani/co-merț. Prin urmare, se recomandă evitarea expresiei „a investi în femeie” și utilizarea expresiei „a investi în potențialul femeilor”. Evitați să folosiți „fete” pentru a vă referi la femeile mature, deoarece le infantilizează și le lipsește de respect.

3.3. Împuterniciți și nu victimizați

Atunci când discutăm despre femei și persoane cu diverse identități de gen, este important să evităm să le definim prin prisma statutului lor de victime. Ar trebui evitată sintagma „femei și alte grupuri vulnerabile”, deoarece aceasta implică faptul că femeile sunt în mod inerent vulnerabile. Cu toate acestea, atunci când se face referire la femei din grupuri vulnerabile specifice, cum ar fi cele care se confruntă cu violența domestică, se recomandă să se utilizeze mai degrabă sintagma „supraviețuitoare ale violenței domestice” decât „victime ale violenței domestice”, cu excepția cazului în care o femeie care se confruntă cu violența domestică se autoidentifică drept „victimă a violenței domestice”.

Lista de verificare pentru revizuirile legate de gen

Atunci când sunt revizuite textele, trebuie luate în considerare următoarele întrebări:

1. Există în text expresii specifice de gen care ar putea fi înlocuite cu alternative neutre din punct de vedere al genului? De exemplu, folosește textul cuvintele „bărbat” sau „bărbați” pentru a se referi la persoane care s-ar putea să nu se identifice ca bărbați?
2. Folosește textul forme masculine atunci când se referă la un grup general sau nespecific de persoane?
3. Textul întărește stereotipurile profesionale sau alte stereotipuri de gen?
4. Include textul referiri inutile la sex sau gen?
5. Oferă textul informații și descrieri similare atunci când se referă la persoane de genuri diferite?
6. În cazul în care există incertitudini cu privire la caracterul discriminatoriu al limbajului utilizat, o regulă utilă este de a inversa genul. Schimbarea denumirii sau a termenului de la masculin la feminin, sau invers, ar modifica sensul sau accentul frazei? Ar face ca propoziția să sune neobișnuit? Dacă da, aceasta indică un limbaj discriminatoriu care ar trebui înlocuit cu alternative incluzive.

Tabelul 2. Limbaj adecvat și limbaj peiorativ

Limbaaj recomandat	Limbaaj de evitat
Doamnă	Domnișoară
Jack Smith și Jane Smith	Jack Smith și soția sa
Parteneri, partenerere	Soți/soții
Persoane distinse/de onoare Oaspeți Colegi/colege, delegați/delegate	Domni/doamne
Bărbat, femeie sau persoană cu identitate de gen diversă Băiat/fată sau copil	Bărbat Băiat
A lui/a ei/a lor	A lui/a ei
Artificială; cauzată de oameni	Produs de bărbat
Președinte/Președintă Avocatul/Avocata Poporului Ofițer/ofițeră de poliție Persoane de afaceri/ comunitate de afaceri	Președinte Ombudsman Polițist Oameni de afaceri
Doctor Politician/politiciană Asistent/ă medical/ă Persoană de serviciu Asistent/ă	Femeie medic Femeie politician Asistent medical Femeie de serviciu Domnișoară asistentă
Toți participanții/toate participantele trebuie să prezinte ecusonul de identificare	Fiecare participant trebuie să prezinte ecusonul de identificare

CAPITOLUL 3

**Comunicarea conformă cu drepturile
omului privind persoanele LGBTQI+**

Ce înseamnă LGBTQI+?

LGBTQI+ reprezintă persoanele lesbiene, gay, bisexuale, transgen, queer și intersex. Utilizarea semnului “+” la sfârșitul acronimului reprezintă persoanele care se identifică cu alți termeni pentru a-și descrie orientarea sexuală, identitatea de gen, expresia de gen și/sau caracteristicile sexuale.

Acest acronim este utilizat în general pentru a se referi la persoanele care sunt atrase de persoane de același sex, la cele cu identități de gen care diferă de sexul care le-a fost atribuit la naștere, la persoanele cu identități non-binare și la persoanele ale căror caracteristici sexuale nu se încadrează în definițiile tipice de sex feminin sau masculin.⁴³ Atunci când discutăm despre persoanele LGBTQI+, este esențial să nu le tratăm ca pe un grup omogen, deoarece diferitele subpopulații din cadrul acestui acronim umbrelă se pot confrunta cu diferite probleme și încălcări ale drepturilor omului.

Lesbienele, persoanele gay, bisexuale, transgen, intersex și identitățile conexe au existat în diferite forme de-a lungul istoriei. În toate culturile, sexul, sexualitatea și genul au o importanță imensă atât pentru indivizi, cât și pentru societăți. De-a lungul istoriei, culturile au inclus în diferite grade de acceptare persoanele care întrețin relații homosexuale și cele cu diverse identități de gen, expresii de gen și caracteristici sexuale. Multe culturi contemporane continuă să îmbrățișeze o astfel de diversitate.

Terminologia utilizată când se vorbește cu și despre persoanele LGBTQI+

Este foarte important să înțelegem și să știm cum să folosim limbajul și terminologia actuală atunci când vorbim cu și despre persoanele LGBTQI+. Limbajul care descrie diversitatea în raport cu genul, sexualitatea, orientarea sexuală, identitatea de gen, expresia de gen și caracteristicile sexuale se schimbă foarte rapid. Pentru a fi la curent cu ultimele evoluții, este important să observăm și să fim atenți la modul în care evoluează acest limbaj. De asemenea, este esențial să știm ce poate fi perceput ca fiind ofensator și să facem corectările necesare în cazul în care se produce o ofensă. În funcție de context, s-ar putea să fie mai incluziv să ne referim la „persoane cu diverse orientări sexuale, identități de gen, expresii de gen și caracteristici sexuale”, aceasta fiind o formulare mai incluzivă, care ține cont și de faptul că există o mare varietate de termeni folosiți de persoanele din diferite regiuni și limbi pentru a se referi la identitățile lor.

Mai jos este prezentat un glosar de termeni legați de sexualitate și gen. Rețineți că această listă va continua să evolueze, așa că este întotdeauna important să fiți la curent cu orice modificări și cu cea mai recentă utilizare a acestora.

⁴³ OHCHR și drepturile omului pentru persoanele LGBTI: <https://www.ohchr.org/en/sexual-orientation-and-gender-identity>

Sex și sexualitate

- ▶ **„Gay”** este un termen folosit pentru a descrie un bărbat care este atras sexual și/sau emoțional de bărbați. Ocazional, termenul „gay” poate fi folosit și pentru a se referi la o femeie care este atrasă sexual și/sau emoțional de femei, deși termenul de lesbiană este de obicei preferat pentru femei.
- ▶ **„Lesbiană”** este o femeie care este atrasă sexual și/sau emoțional de alte femei.
- ▶ Termenul **„homosexual”** este folosit pentru a descrie orientarea sexuală bazată pe atracția sexuală și emoțională față de persoane de același gen/sex, dar devine din ce în ce mai învechit. În schimb, termenii „bărbați care fac sex cu bărbați” (BSB) și „femei care fac sex cu femei” (FSF) sunt uneori folosiți pentru a cuprinde persoanele atrase de același gen/sex, care nu se identifică drept homosexuali, lesbiene sau bisexuali.
- ▶ **„Comportamentul sexual”** se referă la acțiunile și comportamentele pe care oamenii le întreprind pe plan sexual și cu cine se angajează în astfel de activități. Este important de reținut că este posibil ca, comportamentul sexual al unei persoane să nu se alinieze întotdeauna cu orientarea sa sexuală.
- ▶ **„Orientarea sexuală”** se referă la atracția fizică, romantică și/sau emoțională a unui individ față de alte persoane. **Bărbații homosexuali și femeile lesbiene** sunt atrași de persoane de același gen/sex ca și ei. **Persoanele heterosexuale** sunt atrase de indivizi de un gen/sex diferit de al lor. **Persoanele bisexuale** (uneori prescurtat „bi”) pot simți atracție față de persoane de același gen/sex sau diferit. **Persoanele asexuale** pot simți atracție romantică și/sau emoțională, dar nu simt atracție sexuală față de alte persoane.

Este important de reținut că orientarea sexuală este diferită de identitatea de gen, expresia de gen și caracteristicile sexuale.

- ▶ **„Caracteristicile sexuale”** - se referă la caracteristicile fizice ale fiecărei persoane legate de sex, inclusiv organele genitale și altă anatomie reproductivă, cromozomii și hormonii, precum și caracteristicile fizice secundare care apar la pubertate.
- ▶ **„Intersex”** se referă la persoanele care se nasc cu caracteristici fizice sexuale care nu corespund corpului masculin sau feminin. În timp ce pentru unele persoane intersex, acestea sunt evidente la naștere, pentru altele ele apar mai târziu în viață, adesea în timpul pubertății. Este important de menționat că persoanele intersex pot avea orice orientare sexuală și identitate de gen. Intersexualitatea nu este sinonimă cu identitatea de gen sau orientarea sexuală. De exemplu, o persoană intersex, cu caracteristicile sale sexuale unice, se poate identifica ca bărbat în ceea ce privește identitatea de gen și ca heterosexual în ceea ce privește orientarea sexuală.

Este esențial să recunoaștem că orientarea sexuală, identitatea de gen, expresia de gen și caracteristicile sexuale sunt fațete separate ale unei persoane. Fiecare aspect este distinct și independent.⁴⁴ Este extrem de important să respectăm alegerile persoanelor în ceea ce privește termenii, numele și pronumele cu care se referă la ele însele.

Gender și terminologia conexă

- ▶ **Genul:** se referă la rolurile, comportamentele, activitățile și atributele construite social pe care o anumită societate le consideră adecvate pentru indivizi în raport cu masculinitatea și feminitatea. Acesta este modelat de factori sociali și definește așteptările, permisiunile și valorile asociate cu a fi de gen masculin sau feminin într-un anumit context. Genul nu este fix și se poate schimba în timp, prezentând variații în cadrul și între diferite culturi.
- ▶ **Identitatea de gen:** cuprinde sensul profund resimțit și trăit de o persoană cu privire la propriul gen. Este o parte integrantă a identității generale a unei persoane. Identitatea de gen a unei persoane poate să se alinieze sau nu cu sexul care i-a fost atribuit la naștere.
- ▶ **Expresia de gen** se referă la diversele moduri în care persoanele își exprimă genul printr-o serie de acțiuni și înfățișări. Aceasta include aspecte cum ar fi alegerea hainelor, tiparele de vorbire, tiparele comportamentale, numele pe care și le aleg personal, referințele personale și manierele. Este esențial de remarcat faptul că expresia de gen a unei persoane nu este legată în mod inerent de sexul biologic, de identitatea de gen sau de orientarea sexuală a acesteia.
- ▶ **Transfobia** se referă la prejudecata, ura și/sau aversiunea față de persoanele transgen și alte persoane neconforme cu genul lor.
- ▶ **Non-binar** este o identitate de gen care se extinde dincolo de conceptele binare de a fi exclusiv bărbat sau femeie. Ea cuprinde persoanele a căror expresie de gen nu se limitează la noțiunile de masculinitate sau feminitate. În plus, este de asemenea important de menționat că unele persoane non-binare se pot identifica și ca fiind transgeni.
- ▶ **„Trans” și „transgen”** sunt termeni generali utilizați pentru a descrie persoane cu o gamă diversă de identități. Aceasta include persoane transsexuale, travestiți, persoane non-binare, persoane care se identifică ca fiind de al treilea gen și alte persoane al căror aspect și caracteristici sunt percepute ca fiind atipice din punct de vedere al genului și a căror percepție a propriului gen este diferită de sexul care le-a fost atribuit la naștere. Este important de reținut că, în timp ce unele persoane transgen recurg la intervenții medicale, cum ar fi chirurgia sau terapia hormonală, pentru a-și alinia corpul la identitatea lor de gen, altele pot să nu o facă.

⁴⁴ Organizația Națiunilor Unite, Trăind liberi și egali, disponibil la adresa: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/LivingFreeAndEqual.pdf>

- ▶ **Cisgender**, uneori prescurtat „cis”, se referă la persoanele a căror identitate de gen se aliază cu sexul care le-a fost atribuit la naștere.
- ▶ **Queer** este un termen folosit în cadrul unor comunități pentru a explica relațiile dintre oameni în ceea ce privește genul și sexualitatea. Acesta cuprinde un domeniu de aplicare mai larg decât orientarea sexuală și identitatea de gen, incluzând adesea diverse identități, comportamente și expresii care nu se conformează genului. Auto-identificarea cu acest termen are ca scop revendicarea utilizării sale derogatorii anterior.

Limbajul incluziv LGBTQI+: comunicare incluzivă și care împuternicește

Guvernele, judecătorii, școlile, liderii religioși, polițiștii, medicii, mass-media, artiștii, familiile, liderii comunității locale și alte persoane aflate în poziții de putere și autoritate joacă un rol crucial în modelarea normelor culturale și sociale cu privire la sexualitate, gen și diversitate corporală. Aceasta include aspecte precum orientarea sexuală, identitatea de gen, expresia de gen și caracteristicile sexuale.

Aprecierile negative făcute de către cei aflați la putere cu privire la o anumită sexualitate, gen sau corp contribuie la criminalizarea, stigmatizarea și/sau tratarea anumitor acte și identități drept boală și la faptul că anumite corpuri umane sunt văzute ca fiind anormale sau inacceptabile din punct de vedere social, ceea ce duce la riscuri și încălcări ale drepturilor omului. Din cauza acestor stigmatizări și stereotipuri, persoanele cu identități de gen, expresii de gen, orientări sexuale și caracteristici sexuale diferite sunt deosebit de vulnerabile la violență, discriminare și stigmatizare.⁴⁵ Prejudecățile persistente în societate împotriva persoanelor LGBTQI+ reprezintă o cauză fundamentală a acestor încălcări ale drepturilor omului. Aceasta duce la marginalizarea și invizibilitatea persoanelor LGBTQI+, care sunt adesea tratate ca fiind inferioare. Aceștia se confruntă frecvent cu discriminarea directă sau indirectă prin utilizarea unui limbaj insensibil de către alte persoane.⁴⁶

Limbajul incluziv, în contextul actual, reprezintă un mijloc de recunoaștere și de respectare a diversității corpurilor, genurilor și relațiilor umane. Acesta se aplică comunicării directe, descrierilor persoanelor care nu sunt prezente fizic, precum și politicilor, serviciilor și comunicărilor virtuale. Utilizarea unui limbaj incluziv este un pas esențial în crearea unui mediu primitor și de încredere și în abordarea prejudecăților și a discriminării cu care se confruntă persoanele LGBTQI+.

45 Plan International, LGBTQI+ Inclusion, available at: <https://plan-international.org/srhr/lgbtq-inclusion/>

46 Edge Hill University, Ghid de limbaj LGBTQI+ incluziv, disponibil la: <https://www.edgehill.ac.uk/Wp-Content/Uploads/Documents/Lgbtq-Inclusive-Language-Guide.Pdf>

Este crucial să respingem cuvintele și expresiile care discriminează persoanele pe baza orientării lor sexuale, a identității de gen, a expresiei de gen și a caracteristicilor sexuale, deoarece un astfel de limbaj este inacceptabil.

Este crucial să respingem cuvintele și expresiile care discriminează persoanele pe baza orientării lor sexuale, a identității de gen, a expresiei de gen și a caracteristicilor sexuale, deoarece un astfel de limbaj este inacceptabil.

Sfaturi pentru o comunicare incluzivă LGBTQI+:

- ▶ **Creșterea vizibilității:** persoanele LGBTQI+ se simt adesea invizibile în conversații, în discursul public și în reprezentarea culturală și mediatică. Faceți un efort pentru a include vocile persoanelor LGBTQI+ și referințele la persoanele LGBTQI+ în rapoarte, povești media, declarații etc. Acest lucru contribuie la creșterea vizibilității și a reprezentării. Evitați limbajul care presupune că toată lumea este heterosexuale, deoarece acesta neagă realitatea diversității orientărilor sexuale și a relațiilor dintre persoanele de același sex. Atunci când sunteți incluzivi și vă referiți la persoane cu diverse identități de gen, nu confundați identitățile de gen și orientarea sexuală. **Folosiți sintagma „femei, bărbați și persoane cu diverse identități de gen”** în loc de „bărbați, femei și persoane LGBTI”, deoarece aceasta din urmă este inexactă, întrucât multe persoane LGBTI se identifică ca bărbați sau femei, iar „persoanele LGBTI” nu reprezintă o identitate de gen.⁴⁷
- ▶ **Evitați stereotipizarea persoanelor LGBTQI+.** Stabilirea de limitări sau așteptări față de persoane **pentru că aparțin unui anumit grup este dăunătoare, dureroasă și discriminatorie. Combateți comentariile și glumele depreciative:** interveniți atunci când auziți glume sau comentarii depreciative la adresa persoanelor LGBTQI+. Prin faptul că numiți aceste comentarii ca fiind discriminatorii și vă exprimați dezacordul, contribuiți la crearea unui mediu incluziv, care să îmbrățișeze diversitatea de gen, corporală și sexuală.
- ▶ **Evitați generalizările,** chiar dacă acestea sunt stereotipuri aparent „pozitive”, deoarece acestea ar putea impune așteptări și limitări nedrepte asupra persoanelor. De exemplu, abțineți-vă de a presupune că toți bărbații gay sunt creativi în mod inerent sau că toate femeile lesbiene sunt rezistente din punct de vedere fizic. Aceste generalizări largi pot crea așteptări nedrepte și pot impune constrângeri inutile asupra persoanelor.
- ▶ **Evitați expresiile care denigrează sau trivializează** experiențele sexuale, dorințele, identitățile diverse și corpul persoanelor LGBTQI+.
- ▶ **Folosiți acronimul „LGBTI” numai atunci când acesta se referă cu exactitate** la persoanele lesbiene, gay, bisexuale, transgen și intersexuale. Pentru a asigura exactitatea, o bună practică este de a scrie acronimul și de a verifica dacă fraza rămâne aplicabilă fiecărei populații în parte.

⁴⁷ OHCHR, Integrarea perspectivei de gen în investigațiile privind drepturile omului. Orientări și practici, disponibil la: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/IntegratingGenderPerspective_EN.pdf

- ▶ **Abțineți-vă să faceți presupuneri** cu privire la orientarea sexuală, identitatea de gen sau caracteristicile sexuale ale cuiva. Este important de reținut că, dacă persoanele nu vă dezvăluie în mod explicit aceste informații, nu trebuie să se presupună sau să se facă speculații cu privire la acestea.
- ▶ **Respectați autoidentificarea persoanei:** este important să fie tratată autoidentificarea unei persoane, cu respect, fără teamă, ridiculizare sau întrebări. Autoidentificarea nu este un atribut negativ și nu ar trebui să fie pusă în discuție. Nu există un răspuns corect sau greșit. Permiteți persoanelor să vă informeze cu privire la pronumele și titlul pe care le preferă, în loc să prezentați o listă închisă.⁴⁸ Dacă sunteți autorul unui text care va fi tradus și acesta se referă la o anumită persoană, vă rugăm să informați traducătorii cu privire la genul persoanei respective, astfel încât aceștia să poată folosi un limbaj adecvat în traducerile lor.

Tabelul. 3 Limbaj adecvat și limbaj peiorativ ⁴⁹

Limbaj recomandat	Limbaj de evitat
Gay, lesbiană	Homosexual, homosexuali
<p>Explicație: termenul „homosexual” are un context istoric în care a fost folosit în sens negativ pentru a diagnostica, stigmatiza sau demoniza persoanele gay și lesbiene. Din cauza istoriei clinice a cuvântului „homosexual”, acesta a fost folosit de cei care încearcă să limiteze drepturile omului pentru persoanele gay și lesbiene, pentru a sugera că acestea au anumită problemă de sănătate mintală sau nu sunt sănătoase.</p>	
Persoane transgen, o persoană transgen	Transgenderi, un transgender, transsexual, deviant/dereglat/disfuncțional/bolnav/pervertit/distruktiv
<p>Explicație: este important să se folosească termenul “transgen” ca adjectiv, nu ca substantiv. Evitați fraze precum: „Max este un transgender” sau „La parada „pride” au participat mulți transgenderi”. În schimb, folosiți construcții de genul: „Max este un bărbat transgen” sau „La parada „pride” au participat multe persoane transgen”.</p>	
Tranziție, asistență medicală pentru afirmarea genului	Schimbarea sexului, preoperator, postoperator, operație de schimbare de sex
<p>Explicație: este important să se evite utilizarea termenului „schimbare de sex”, deoarece evidențiază faptul că persoanele își schimbă sexul/genul, în loc să evidențieze că aceștia își afirmă propriul gen prin intermediul opțiunilor de asistență medicală. Atunci când ne referim la persoanele transgen ca fiind pre- sau post-operatorii, sugerăm în mod incorect că operația este o cerință pentru tranziția și afirmarea genului lor. Este esențial să se evite accentuarea excesivă a intervenției chirurgicale atunci când se discută despre persoanele transgen.</p>	

⁴⁸ LSE, Cinci sfaturi pentru o comunicare incluzivă LGBT+ la locul de muncă, disponibil la adresa: <https://blogs.lse.ac.uk/equityiversityInclusion/2016/05/five-tips-for-lgbt-inclusive-communications-at-work/>

⁴⁹ BRAVO Glossary, available at: https://oaesv.org/wp-content/uploads/2021/04/bravo_glossary.pdf

Limbaj recomandat	Limbaj de evitat
Lesbiene deschise, homosexuali deschiși, bisexuali deschiși sau pur și simplu „out”	Homosexual recunoscut sau homosexual declarat, a recunoscut că este homosexual sau lesbiană
<p>Explicație: termenul “recunoscut” are conotații de înșelăciune prealabilă sau sugerează că a fi homosexual este ceva rușinos.</p>	
Descrieri exacte ale problemelor: de exemplu, „egalitate și nediscriminare pentru toți”, „protecție împotriva violenței și a discriminării pe baza orientării sexuale, a identității de gen, a expresiei de gen și a caracteristicilor sexuale”, „includerea în legile existente privind nediscriminarea și crimele motivate de ură” și „încetarea interdicției în armată pentru membrii transgen”.	Agenda gay sau agenda homosexuală
<p>Explicație: persoanele LGBTQI+ au aceleași aspirații, preocupări și dorințe ca orice altă persoană. Acestea se străduiesc să aibă posibilitatea de a-și câștiga existența, de a se simți în siguranță în comunitățile lor și de a fi tratate cu egalitate. Conceptul unei presupuse „agende homosexuale” este o construcție retorică fabricată de grupuri sau indivizi care urmăresc să insuflă teamă, prezentând asigurarea drepturilor și oportunităților egale pentru persoanele LGBTQI+ ca fiind ceva sinistru.</p>	
A fi gay, a fi lesbiană, a fi bisexual, căsătorie, egalitate în căsătorie	Stil de viață gay, căsătorie gay, stil de viață homosexual
<p>Explicație: nu există un singur stil de viață lesbian, gay sau bisexual. Persoanele care se identifică ca fiind lesbiene, gay sau bisexuale duc vieți diverse, în moduri diferite. Termenul „stil de viață gay” este adesea folosit pentru a înjosi persoanele lesbiene și gay, implicând faptul că orientarea lor sexuală este o alegere care poate și ar trebui să fie „vindecată”.</p> <p>Este important să se evite etichetarea oricărei activități, emoții sau relații ca fiind „gay”, „lesbiană” sau „bisexuală”, cu excepția cazului în care s-ar aplica aceeași etichetă de „heterosexualitate” unor astfel de activități, emoții sau relații atunci când acestea sunt practicate de persoane cu o orientare sexuală diferită.</p>	
Persoană intersex⁵⁰	Hermafrodit⁵¹

50 OHCHR, Încălcarea drepturilor omului față de persoanele intersex, disponibil la: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Discrimination/LGBT/BackgroundNoteHumanRightsViolationsagainstIntersexPeople.pdf>

51 Universitatea Nipissing, Inițiativa privind toaletele pentru toate genurile, Termeni și concepte utile, disponibil la adresa: <https://www.nipissingu.ca/sites/default/files/2018-06/Helpful-Terms-and-Concepts.pdf>

Limbaaj recomandat**Limbaaj de evitat**

Explicație: termenul „hermafrodit” este considerat în general ca fiind învechit, inexact și ofensator.

Orientare sexuală sau orientare**Preferință sexuală**

Explicație: termenul „preferință sexuală” este folosit în mod obișnuit pentru a insinua că a fi lesbiană, homosexual sau bisexual este o decizie voluntară care poate și ar trebui să fie „vindecată”. Orientarea sexuală este descrierea corectă a atracției fizice, romantice și/sau emoționale a unui individ față de alte persoane.

Egalitate în drepturi, corectitudine și egalitate, protecție egală**Drepturi speciale, drepturile homosexualilor**

Explicație: persoanele care urmăresc să limiteze drepturile omului ale persoanelor LGBTQI+ încearcă adesea să prezinte protecția juridică egală pentru persoanele lesbiene, gay, bisexuale și transsexuale ca fiind acordarea unor drepturi speciale. Această reprezentare este menită să incite opoziția față de anumite măsuri, cum ar fi recunoașterea legală a relațiilor și implementarea unor legi ne-discriminatorii incluzive.

Persoane care pledează pentru restricții privind drepturile omului pentru persoanele LGBTQI+, persoane care incită la ură/violență împotriva persoanelor LGBTQI+ în numele religiei**Extremiști religioși/extremism religios, creștini anti-gay ⁵²**

Explicație: atunci când se abordează intersecția dintre orientarea sexuală și convingerile religioase, este esențial să se evite un limbaj care caracterizează în mod nedrept o întregă tradiție sau confesiune religioasă ca fiind anti-gay sau extremistă.

Orientare sexuală heterosexuală**Orientare normală**

Explicație: atunci când se discută despre relații, este important să se folosească un limbaj care să evite insinuarea că relațiile heterosexuale sunt cele implicite sau normative, tratând alte forme de relații ca abateri de la această normă.

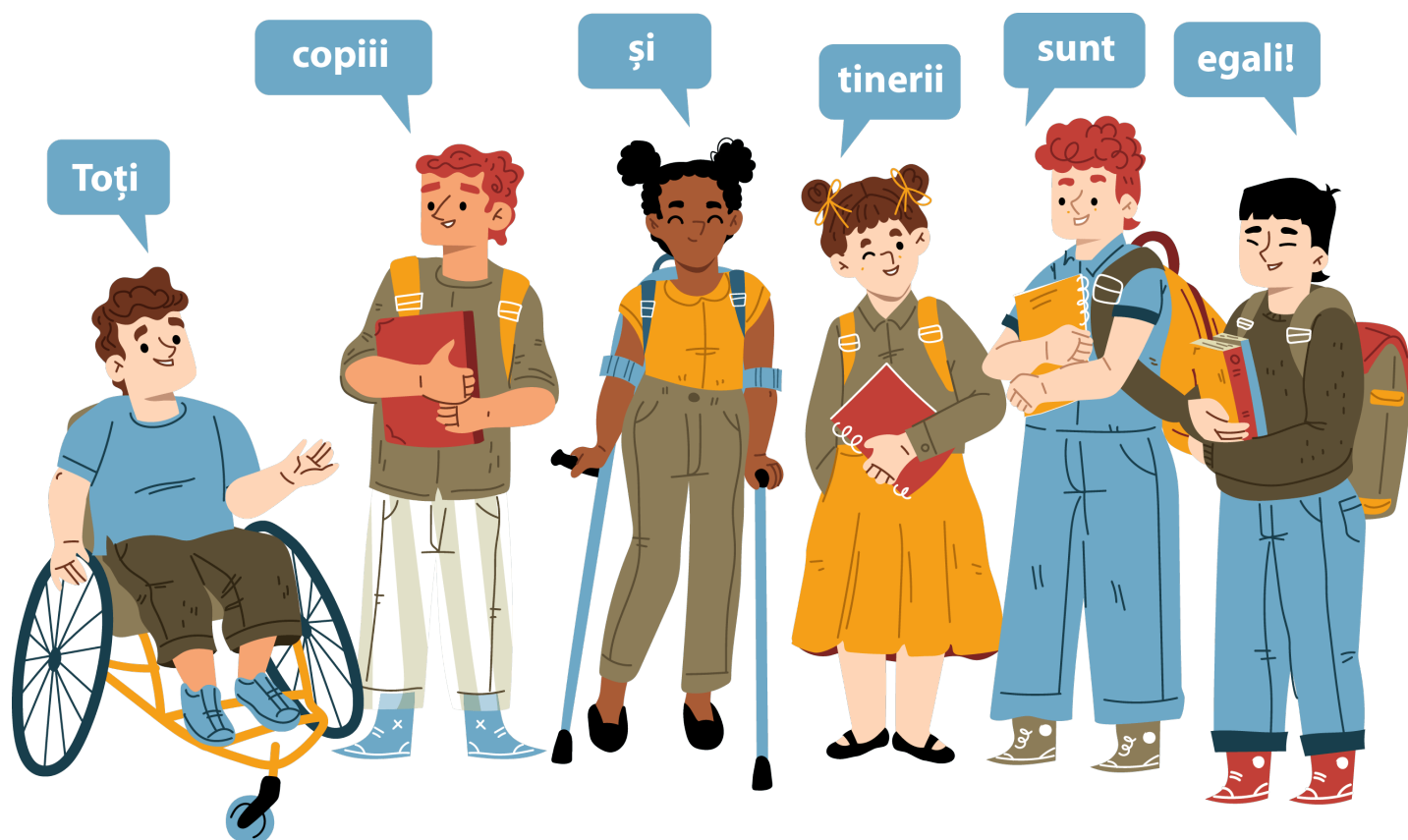
A fi lesbiană**Lesbianism**

Explicație: în anumite cazuri, referirea la orientarea sexuală a unei persoane poate limita, fără să vrea, identitatea acesteia la aspectele pur sexuale. În schimb, este preferabil să se discute despre experiența unei persoane de a fi gay, lesbiană sau bisexuală.

52 <https://freedomforallamericans.org/messaging-terms-avoid/>

CAPITOLUL 4

Comunicarea incluzivă cu și despre copii și tineri

Raportarea despre copii și tineri are provocările sale speciale. În unele cazuri, raportarea despre copii îi expune pe aceștia sau pe alți copii la riscul de a fi reprimăți sau stigmatizați.

Principii care să ghideze raportarea și reprezentarea copiilor și tinerilor

UNICEF a elaborat principiile directoare⁵³ pentru a asigura raportarea și reprezentarea responsabilă a copiilor și tinerilor. Aceste principii sunt concepute pentru a ajuta jurnaliștii și profesioniștii din domeniul comunicării să abordeze aspecte ce țin de copii într-un mod adecvat vârstei și adaptat la sensibilitatea acestora. Prin respectarea acestor principii, raportarea poate servi interesului public fără a compromite drepturile copiilor.

Principiile directoare recomandate sunt următoarele:

- ▶ **Respectul pentru demnitate și drepturi:** demnitatea și drepturile fiecărui copil trebuie respectate în toate circumstanțele.
- ▶ **Viața privată și confidențialitatea:** o atenție deosebită trebuie acordată protejării dreptului fiecărui copil la viața privată și la confidențialitate atunci când se realizează interviuri și se întocmește un raport privind aceștia. Copiii au dreptul să își facă auzite opiniile, să participe la luarea deciziilor care îi privesc și să fie protejați de prejudicii și represalii.
- ▶ **Interesul superior al copilului:** interesul superior al fiecărui copil ar trebui să fie prioritar față de orice alt considerent.
- ▶ **Participarea copiilor:** atunci când se stabilește interesul superior al unui copil, dreptul acestuia ca opiniile sale să fie luate în considerare trebuie să aibă importanța cuvenită, în funcție de vârsta și maturitatea sa.
- ▶ **Prevenirea riscurilor și a daunelor:** poveștile și imaginile care ar putea pune în pericol copilul, frații și surorile sale sau colegii săi nu ar trebui publicate, chiar dacă identitățile sunt schimbate, ascunse sau nu sunt folosite.
- ▶ **Diversitate și incluziune:** adoptați diversitatea și incluziunea, prezentând copii din toate mediile, inclusiv copii cu dizabilități. Mențineți un echilibru de gen și de identificări culturale.
- ▶ **Evitarea stereotipurilor:** trebuie evitată utilizarea stereotipurilor în imagini, fie că sunt negative sau pozitive.
- ▶ **Respect pentru identitate:** identitatea tuturor copiilor trebuie respectată în reprezentările vizuale, inclusiv numele și naționalitatea lor.
- ▶ **Reprezentare demnă și respectuoasă:** copiii trebuie să fie reprezentați într-o manieră demnă și respectuoasă.

⁵³ UNICEF, Orientări privind raportarea etică. Principii-cheie pentru o raportare responsabilă privind copiii și tineretul, disponibil la: <https://www.unicef.org/media/reporting-guidelines>

Orientări pentru interviuarea copiilor:

- ▶ **Nu faceți rău niciunui copil:** evitați să puneți întrebări, să exprimați atitudini sau să faceți comentarii care judecă, sunt insensibile la valorile culturale, pun un copil în pericol, îl expun la umilință sau reactivează durerea și suferința unui copil în urma unor evenimente traumatice.
- ▶ **Nediscriminare:** atunci când selectați copiii pentru interviu, nu discriminați pe baza sexului, rasei, vârstei, religiei, statutului, nivelului de educație sau abilităților fizice.
- ▶ **Fără înscenare:** evitați să le cereți copiilor să inventeze povești sau să execute acțiuni care nu fac parte din propriile experiențe sau din istoria lor. Respectați autenticitatea relatărilor lor.
- ▶ **Informați copilul sau tutorele:** asigurați-vă că copilul și tutorele acestuia sunt conștienți de faptul că vorbesc cu un reporter. Explicați-i scopul interviului și modul în care vor fi utilizate informațiile.
- ▶ **Obțineți permisiunea:** obțineți permisiunea atât a copilului, cât și a tutorelui său pentru toate interviurile, înregistrările video și, ori de câte ori este posibil, pentru fotografiile documentare. Consimțământul scris este preferabil atunci când este cazul. Asigurați-vă că, copilul și tutorele acestuia își dau consimțământul în mod voluntar și fără constrângere. În cazul în care copilul face parte dintr-o istorie care ar putea fi difuzată la nivel local și global, comunicați acest lucru în mod clar copilului și tutorelui său. Este recomandabil ca procesul de obținere a consimțământului să se desfășoare în limba copilului și să implice un adult de încredere în procesul de luare a deciziei.
- ▶ **Fiți atenți la mediul în care se desfășoară interviul:** luați în considerare locația și cadrul în care este interviuat copilul. Limitați numărul interviuatorilor și fotografiilor prezenți. Creați un mediu confortabil care să le permită copiilor să își împărtășească poveștile fără presiuni externe, inclusiv din partea interviuatorului. Atunci când realizați interviuri pentru film, video sau radio, luați în considerare implicațiile fundalului vizual sau audio asupra reprezentării copilului. Asigurați-vă că prezentarea locuinței, a comunității sau a locului unde se află în general copilul nu îl pune în pericol sau nu are un impact negativ asupra acestuia.

Orientări pentru raportarea cu privire la copii:

- ▶ **Evitați stigmatizarea:** abțineți-vă de la folosirea unor calificări sau descrieri care să expună un copil la represalii negative ce pot duce la vătămări fizice sau psihologice suplimentare, la abuzuri de-a lungul vieții, discriminare sau respingere din partea comunităților locale.
- ▶ **Oferiți un context precis:** asigurați-vă întotdeauna că povestea sau imaginea copilului este prezentată într-un context corect și adecvat. Evitați senzaționalizarea sau denaturarea faptelor pentru a genera mai mult interes.

- ▶ **Includeți informații complete:** atunci când copiii sunt identificați în conținutul multimedia, furnizați legende complete și informații însoțitoare care să ofere detalii relevante despre trecutul și experiențele copilului și orice context necesar pentru a înțelege istoria pe deplin.
- ▶ **Protejați identitatea copiilor în situație vulnerabilă:**
 - **Victimele abuzului sau exploatării sexuale:** schimbați numele și ascundeți identitatea vizuală a oricărui copil care este victimă a abuzului sexual sau a exploatării sexuale.
 - **Persoane care au comis abuzuri:** în mod similar, schimbați numele și ascundeți identitatea vizuală a oricărui copil care este autorul unui abuz fizic sau sexual.
 - **Persoanele ce trăiesc cu HIV:** cu excepția cazului în care copilul, un părinte sau un tutore își dă consimțământul în deplină cunoștință de cauză, protejați identitatea oricărui copil care trăiește cu HIV, inclusiv prin ascunderea identității vizuale.
 - **Acuzat sau condamnat pentru o infracțiune:** schimbați numele și ascundeți identitatea vizuală a oricărui copil care a fost acuzat sau condamnat pentru o infracțiune.
 - **Copiii soldați:** schimbați numele și ascundeți identitatea vizuală a oricărui copil soldat sau fost copil soldat care este prezentat ținând în mână o armă sau arme.
- ▶ **În situațiile în care există un risc sau un potențial de vătămare sau de răzbunare,** este important să se protejeze viața privată și siguranța oricărui copil - **prin schimbarea numelui și ascunderea identității sale vizuale și a altor elemente de identificare** - care se încadrează în următoarele categorii:
 - Un copil fost soldat care nu deține o armă, dar care ar putea fi în pericol.
 - Un solicitant de azil, un refugiat sau o persoană strămutată în interiorul țării.

Aceste măsuri le pot proteja anonimatul și securitatea, și sunt esențiale pentru a le asigura bunăstarea:

- ▶ **Dezvăluirea identității unui copil:** în anumite cazuri excepționale, pot exista situații în care utilizarea identității unui copil, inclusiv a numelui și a imaginii sale ușor de recunoscut, este considerată a fi în interesul superior al acestuia. Cu toate acestea, chiar și atunci când identitatea lor este utilizată, este esențial să se asigure protecția adecvată a acestora împotriva oricărui prejudiciu și furnizarea sprijinului necesar pentru a face față unei potențiale stigmatizări sau represalii. Iată câteva exemple ale acestor cazuri speciale:
 - Atunci când un copil inițiază contactul cu reporterul, exprimându-și dorința de a-și exercita dreptul la libertatea de exprimare și de a-și face auzită opinia.
 - Atunci când un copil participă în mod activ la un program de activism sau de mobilizare socială și dorește să fie identificat ca atare.

- Atunci când un copil este implicat într-un program de suport psihosocial în care revendicarea identității și a numelui său este o parte integrantă a dezvoltării sale sănătoase.
- ▶ **Coroborarea și verificarea:** pentru a asigura exactitatea și credibilitatea, este esențial să se confirme și să se reverify exactitatea declarațiilor unui copil prin coroborarea cu alte declarații ale altor copii sau ale unui tutore adult. Este preferabil ca în procesul de verificare să fie implicați atât copii, cât și adulți.
- ▶ **Lipsa de claritate cu privire la potențialele riscuri pentru copil:** în situațiile în care există îndoieli cu privire la siguranța unui copil și la riscurile potențiale, se recomandă să se relateze despre situația generală a copiilor, în loc să se evedențieze un copil în mod individual, indiferent cât de importantă ar fi știrea. Această abordare asigură o modalitate responsabilă și precaută de raportare, acordând în același timp prioritate protecției și intimității fiecărui copil în parte.

CAPITOLUL 5

Comunicarea incluzivă cu și despre persoanele cu dizabilități

Cine sunt persoanele cu dizabilități?

Persoanele cu dizabilități includ persoanele care au deficiențe pe termen lung, care pot fi de natură senzorială, fizică, psihosocială, intelectuală sau de alt tip. Aceste deficiențe, atunci când sunt combinate cu o serie de bariere, pot limita participarea lor deplină și efectivă în societate, împiedicându-le să se bucure de oportunități în condiții egale cu ceilalți.⁵⁴

Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD), ratificată de Republica Moldova în iulie 2010,⁵⁵ recunoaște că dizabilitatea este un concept dinamic și în evoluție. Aceasta subliniază faptul că dizabilitatea rezultă din interacțiunea dintre persoanele cu deficiențe și barierele externe care împiedică participarea lor la viața socială. Această perspectivă transferă accentul pe barierele sociale și de mediu care împiedică participarea persoanelor în societate, în loc să se concentreze doar pe deficiențele acestora. Această abordare este denumită de obicei „modelul bazat pe drepturile omului al dizabilității”.⁵⁶

Care sunt cele mai frecvente stereotipuri și prejudecăți⁵⁷ legate de persoanele cu dizabilități?

- ▶ **„Persoanele cu dizabilități sunt periculoase”**: acest stereotip greșit este adesea asociat cu persoanele cu dizabilități intelectuale sau psihosociale.
- ▶ **„Persoanele cu dizabilități au nevoie de protecție”**: din punct de vedere istoric, persoanele cu dizabilități au fost considerate vulnerabile, ceea ce a condus la un răspuns supraprotector. Această atitudine poate duce la infantilizare, în care indivizii sunt tratați ca niște copii, iar abilitățile lor de luare a deciziilor și autonomia nu sunt luate în considerare. Consecințele juridice variază, deși, cel mai adesea, persoanele cu dizabilități sunt private de dreptul de a-și exercita capacitatea juridică, adică de a lua propriile decizii, cum ar fi acceptarea sau respingerea unui tratament și executarea unui contract.
- ▶ **„Persoanele cu dizabilități sunt incapabile”**: acest stereotip se manifestă în diverse domenii, cum ar fi educația și ocuparea forței de muncă. Acesta își are rădăcinile în modelul caritabil al dizabilității, care privește persoanele cu dizabilități ca obiecte de milă și caritate. În consecință, aceasta duce adesea la așteptări mici și la excluderea de diverse oportunități, inclusiv de pe piața forței de muncă.

⁵⁴ Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (în limba engleză), disponibilă la: <https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>

⁵⁵ Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (în limba română), disponibilă la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117839&lang=ro

⁵⁶ Biroul ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR), Orientări de politici pentru Obiectivele de Dezvoltare Durabilă, disponibil la adresa: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Disability/SDG-CRPD-Resource/Foundations/policy-guideline-foundations-final.pdf>

⁵⁷ Raportul OHCHR, Sensibilizarea în temeiul articolului 8 din Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități, disponibil la: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/346/48/PDF/G1934648.pdf?OpenElement>

- ▶ **„Viețile persoanelor cu dizabilități au mai puțină valoare”:** această prejudecată presupune că persoanele cu dizabilități au o calitate a vieții mai slabă doar din cauza deficiențelor lor. Aceasta implică faptul că viețile lor nu merită trăite,⁵⁸ ignorând experiențele și contribuțiile diverse ale persoanelor cu dizabilități. Această prejudecată presupune că persoanele cu dizabilități nu pot contribui în mod egal la viața societății și a statului, așa cum o fac persoanele fără dizabilități. Societatea nu le vede ca titulari cu drepturi și libertăți depline ale omului.

Stereotipurile contribuie la barierele comportamentale și creează condiții care încurajează discriminarea împotriva persoanelor cu dizabilități, perpetuând astfel excluderea lor socială. Acest lucru duce la mai multe efecte negative, printre care:

- ▶ **Acces limitat la informații privind sănătatea sexuală și reproductivă:** stereotipurile duc adesea la o lipsă de formate accesibile a informațiilor privind sănătatea sexuală și reproductivă, împiedicând tinerii cu dizabilități să aibă acces la resurse vitale. Această excludere îi privează de dreptul lor la educație sexuală cuprinzătoare și la servicii de sănătate reproductivă.
- ▶ **Prejudecata și discriminarea la angajare:** stereotipurile bazate pe prejudecăți duc la apariția unor atitudini părtinitoare ale angajatorilor față de persoanele cu dizabilități. Aceste prejudecăți pot avea ca rezultat practici discriminatorii în timpul procesului de angajare, ceea ce duce la oportunități limitate de angajare pentru persoanele cu dizabilități și împiedică independența economică și participarea acestora pe piața forței de muncă.
- ▶ **Rate mai ridicate de violență:** persoanele cu dizabilități prezintă un risc sporit de a se confrunta cu violența din cauza prejudecăților sociale. Aceasta se poate manifesta sub diverse forme, inclusiv abuz fizic, sexual și emoțional. Practicile dăunătoare, cum ar fi sterilizarea forțată și instituționalizarea, care nu respectă autonomia și drepturile omului ale persoanelor cu dizabilități, pot persista,⁵⁹ sporind și mai mult vulnerabilitatea acestora la relele tratamente.

Prin urmare, este important să se evite prezentarea persoanelor cu dizabilități drept:

- ▶ Vulnerabile sau ca o povară pentru ceilalți
- ▶ Trăind o viață de o valoare sau calitate mai mică
- ▶ Mai puțin decât umane
- ▶ Periculoase
- ▶ Extraordinare sau super-eroice

⁵⁸ Organizația Națiunilor Unite, Comunicarea incluzivă pentru persoanele cu dizabilități, disponibil la adresa: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/un_disability-inclusive_communication_guidelines.pdf

⁵⁹ Ibid

De ce este importantă comunicarea incluzivă pentru persoanele cu dizabilități?

Comunicarea incluzivă pentru persoanele cu dizabilități este esențială din mai multe motive:

- ▶ **Reprezentare exactă:** comunicarea incluzivă dizabilității garantează că persoanele cu dizabilități sunt prezentate într-un mod corect, precis și respectuos. Aceasta ajută la combaterea stereotipurilor și a concepțiilor greșite, promovând o reprezentare mai incluzivă și mai echitabilă a persoanelor cu dizabilități.
- ▶ **Accesul la informație:** prin adoptarea unor practici de comunicare care includ persoanele cu dizabilități, informațiile și comunicările devin accesibile acestora. Aceasta include furnizarea de informații în formate care să răspundă necesităților informaționale, condiționate de abilități senzoriale, cognitive și fizice diverse, cum ar fi braille, descrieri audio, subtitrare și interpretare în limbajul semnelor. Comunicarea accesibilă permite persoanelor cu dizabilități să acceseze și să înțeleagă informațiile în condiții egale cu celelalte persoane.
- ▶ **Creșterea gradului de conștientizare:** comunicarea care include persoanele cu dizabilități joacă un rol crucial în creșterea gradului de conștientizare cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități și în promovarea unei mai bune înțelegeri a experiențelor și provocărilor cu care acestea se confruntă. Prin creșterea gradului de conștientizare, aceasta favorizează empatia, reduce stigmatizarea și încurajează incluziunea socială.
- ▶ **Libertatea de exprimare și de opinie:** comunicarea incluzivă dizabilității susține dreptul la libertatea de exprimare și de opinie pentru persoanele cu dizabilități. Aceasta garantează că persoanele au șanse egale de a se exprima, de a-și împărtăși perspectivele și de a participa activ la discuții și la procesele decizionale care le afectează viața.

Articolele 8 „Sensibilizarea”, 9 „Accesibilitatea” și 21 „Libertatea de exprimare și de opinie și accesul la informație” din CDPD subliniază importanța luării de măsuri adecvate pentru a crește gradul de sensibilizare cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, pentru a asigura accesibilitatea,⁶⁰ și pentru a proteja dreptul la libera exprimare și de opinie, și accesul la informație pentru persoanele cu dizabilități.

Principii generale legate de comunicarea privind persoanele cu dizabilități⁶¹:

FOLOȘIȚI UN LIMBAJ CENTRAT PE PERSOANE

Limbajul centrat pe persoană pune accentul pe persoană și nu pe dizabilitatea acesteia. Faceți referire la indivizi ca fiind „persoane cu dizabilități” și folosiți expresii precum „copii cu albinism”, „elevi cu dislexie” și „femei cu dizabilități intelectuale”.

⁶⁰ Accesibilitatea infrastructurală și informațională.

⁶¹ Organizația Națiunilor Unite, Orientări privind limbajul incluziv pentru persoanele cu dizabilități, disponibil la: <https://www.ungeneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>

EVITAȚI ETICHETELE ȘI STEREOTIPURILE

Dizabilitatea este o parte naturală a diversității umane, iar persoanele cu dizabilități nu ar trebui să fie senzaționalizate, dramatizate sau prezentate ca fiind extraordinare. Evitați folosirea unui limbaj care îi prezintă ca fiind inspiraționali sau „supra-umani”. Un astfel de limbaj implică faptul că este neobișnuit pentru persoanele cu dizabilități să aibă succes, să fie productive, să trăiască fericite și să aibă o viață împlinită. Descrierea persoanelor cu dizabilități ca fiind „curajoase”, „admirabile” sau care și-au „depășit” dizabilitatea este considerată paternalistă. Recunoașteți că persoanele cu dizabilități au aceeași varietate de talente și abilități ca și oricare altă persoană.

EVITAȚI CUVINTELE PEIORATIVE SAU EUFEMISMELE PATERNALISTE

Unele expresii au devenit cunoscute de-a lungul timpului ca alternative la termenii nepotriviti. Cu toate acestea, unele dintre acestea reflectă ideea eronată că dizabilitatea trebuie atenuată. Termeni precum „persoane cu abilități diferite”, „persoane cu toate abilitățile” sau „dizAbilitate” sunt considerați eufemistici și pot fi percepuți ca fiind paternaliști sau ofensatori. Evitați să folosiți termenul „special” în legătură cu persoanele cu dizabilități, deoarece acesta este adesea perceput ca fiind paternalist și stigmatizant.

DIZABILITATEA NU ESTE O BOALĂ

Modelul medical al dizabilității⁶² privește eronat dizabilitatea ca pe o afecțiune care trebuie reparată sau vindecată. **Persoanele cu dizabilități nu trebuie să fie calificate drept pacienți decât în cazul în care se află sub îngrijire medicală și numai în acest context.** Abțineți-vă de la utilizarea unor termeni precum „suferă de”, „afectat de” sau „lovit de” atunci când vă referiți la persoanele cu dizabilități. În schimb, folosiți expresii precum „copil/persoană cu autism”, în loc de „copil/persoană care suferă de autism”.

FACEȚI DIFERENȚA ÎNTRU DIVERSELE TIPURI DE DIZABILITĂȚI

Recunoașteți și faceți diferența între diversele tipuri de dizabilități și nevoile specifice pe care acestea le implică. Faceți diferența între „persoană cu dizabilități fizice”, „persoană cu dizabilități psihosociale”, „persoană cu dizabilități intelectuale” și așa mai departe.

62 Abordarea medicală a dizabilității se concentrează în primul rând pe deficiența unei persoane. Aceasta privește persoanele cu dizabilități ca pe niște indivizi care trebuie vindecați, considerându-i anormali și incapabili de a trăi independent. Conform acestei perspective, este necesară o reabilitare extinsă pentru a atinge cel mai înalt grad de normalitate, permițându-le acestora să aibă acces la drepturile lor și să participe pe deplin în societate. În acest model, dizabilitatea este văzută ca fiind localizată în interiorul individului, iar profesioniștii din domeniul medical sunt considerați că dețin cunoștințele necesare pentru a corecta și gestiona orice deficiențe, adesea fără a ține cont de consimțământul, voința și preferințele individului.

RESPECTAȚI CONFIDENȚIALI- TATEA ȘI CONSIMȚĂ- MÂNTUL

Nu dezvăluiți deficiența sau dizabilitatea unei persoane. Nu dezvăluiți niciodată deficiența/dizabilitatea unei persoane decât dacă aceasta și-a dat consimțământul și dacă acest lucru este relevant pentru conținutul și scopul comunicării.

EVITAȚI SĂ FACEȚI REFERIRI INUTILE LA CAPACITATEA FIZICĂ SAU INTE- LECTUALĂ

Abțineți-vă să faceți referiri inutile la capacitatea fizică sau intelectuală a unei persoane sau a unui grup, cu excepția cazului în care acest lucru este în mod direct relevant pentru context. De exemplu, evitați să precizați că un muzician orb a cântat la vioară în timpul unui concert, cu excepția cazului în care acest lucru este necesar pentru a înțelege istoria.

Când există îndoieli, **în timpul comunicării cu și despre persoanele cu dizabilități, se recomandă să se respecte preferințele individuale și să se întrebe cum aleg persoanele sau grupurile să se identifice.** Acest lucru se datorează faptului că persoanele cu dizabilități nu sunt un grup omogen și au diverse moduri de autoidentificare.

Altă terminologie importantă legată de persoanele cu dizabilități:

- ▶ **„Ableismul”** este înrădăcinat în convingerea că „anumite caracteristici tipice ale corpului și minții sunt necesare pentru a duce o viață plină de valoare”.⁶³ Aceasta cuprinde standarde sociale privind înfățișarea, comportamentul și funcționarea care devalorizează viețile și experiențele persoanelor cu dizabilități. Ableismul contribuie la prejudecată, discriminare și excludere cu care se confruntă persoanele cu dizabilități. Percepțiile negative și stereotipurile despre persoanele cu dizabilități sunt condiționate de ableism. Similar prejudecăților inconștiente legate de gen sau rasă, ableismul poate duce la prejudecăți inconștiente legate de persoanele cu dizabilități.⁶⁴
- ▶ **„Discriminare pe motiv de dizabilitate”** înseamnă orice distincție, excludere sau restricție pe motiv de dizabilitate care are ca scop sau efect diminuarea sau anularea recunoașterii, beneficiului sau exercitării, în condiții de egalitate cu ceilalți, a tuturor drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniile politic, economic, social, cultural, civil sau în orice alt domeniu. Aceasta include toate formele de discriminare, inclusiv refuzul acomodării rezonabile.

⁶³ Raport al Raportorului special privind drepturile persoanelor cu dizabilități, A/HRC/43/41, alineatul 9, disponibil la adresa: <https://www.undocs.org/A/HRC/43/41>

⁶⁴ Biroul ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR), Orientări de politici pentru Obiectivele de Dezvoltare Durabilă, disponibil la: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Disability/SDG-CRPD-Resource/Foundations/policy-guideline-foundations-final.pdf>

- ▶ **„Acomodare rezonabilă”** înseamnă modificări și ajustări necesare și adecvate care nu impun o sarcină disproporționată sau nejustificată, atunci când acest lucru este necesar într-un anumit caz. Aceste modificări și ajustări sunt necesare pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități se pot bucura de toate drepturile omului și libertățile fundamentale sau le pot exercita în condiții de egalitate cu ceilalți.
- ▶ **„Design universal”** se referă la proiectarea produselor, mediilor, programelor și serviciilor într-o manieră care să maximizeze gradul de utilizare pentru toate persoanele, în măsura în care este posibil, fără să necesite adaptare sau proiectare specializată. Scopul designului universal este de a crea soluții incluzive și accesibile care pot fi utilizate de persoane cu abilități diferite. Cu toate acestea, este important de menționat că designul universal nu exclude utilizarea dispozitivelor de asistență pentru grupuri specifice de persoane cu dizabilități, atunci când acest lucru este necesar.

Interacțiunea respectuoasă cu persoanele cu dizabilități

Ținând cont de diversitatea societăților noastre, este posibil să ne confruntăm ocazional cu situații în care suntem nesiguri cu privire la modul adecvat de acțiune sau de comunicare cu persoanele cu dizabilități, încercând în același timp evitarea greșelilor care ar putea fi lipsite de respect sau insensibile.

Țineți minte, ca regulă generală, atunci când nu sunteți sigur ce să faceți sau cum să abordați o situație, este acceptabil să cereți în mod direct îndrumarea persoanei cu dizabilități.

Tabelul 4. Ce trebuie și ce nu trebuie de făcut în interacțiunea respectuoasă cu persoanele cu dizabilități

Ce sa faceți	Ce să nu faceți
<p>Întrebați direct persoanele cu dizabilități care sunt nevoile lor de accesibilitate și de acomodare rezonabilă.</p> <p>Vorbiți direct cu persoana în cauză, nu cu interpretul în limbajul semnelor, asistentul personal, etc.</p> <p>Puneți întrebări atunci când nu sunteți sigur ce aveți de făcut.</p> <p>Așteptați ca persoanele cu dizabilități să vă ceară ajutorul. În cazul în care acestea solicită acest lucru, urmați-le instrucțiunile.</p> <p>Salutați verbal și identificați-vă înainte de a întinde mâna pentru a saluta o persoană cu dizabilități/deficiențe de vedere. Folosiți aceeași manieră de politețe atunci când intrați sau ieșiți dintr-o încăpere sau când vă luați rămas bun la încheierea unei conversații.</p> <p>Întrebați persoanele nevăzătoare sau cu vedere slabă dacă doresc să vă țină de braț sau de cot. Nu-i luați pur și simplu de braț. În general, nu ajutați cu forța persoanele cu dizabilități.</p>	<p>Nu puneți întrebări despre dizabilitatea unei persoane cu excepția situației când aceasta menționează acest lucru.</p> <p>Nu faceți presupuneri cu privire la ceea ce pot sau nu pot face persoanele cu dizabilități.</p> <p>Nu atingeți sau înlăturați bastonul sau câinele-ghid al unei persoane, nu vă sprijiniți pe scaunul cu roțile al cuiva și nu mișcați dispozitivul de mobilitate al unei persoane. Priviți scaunele cu roțile și dispozitivele de mobilitate ca pe niște extensii ale spațiului personal al proprietarului/propietarei.</p>

Cuvintele contează: terminologia recomandată

În ceea ce privește limbajul și terminologia, Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD) stabilește standardul de urmat. Comitetul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități a publicat comentarii generale care oferă îndrumări valoroase pentru o mai bună înțelegere a Convenției și a limbajului acesteia. Este important să fim atenți la anumite cuvinte și expresii care subminează, pot fi jignitoare sau superficiale. Este esențial să recunoaștem că indivizii nu ar trebui să fie definiți doar prin prisma deficienței sau dizabilității lor.

Tabelul 5. Limbaj adecvat și limbaj peiorativ ⁶⁵

Limbaj recomandat	Limbaj de evitat
<p>Persoană (persoane) cu dizabilități</p> <p>Persoană cu dizabilitate fizică [alt tip de deficiență]</p> <p>Oameni cu dizabilități (numai în documente ușor de citit, text informal și vorbire orală)</p>	<p>Handicapat, persoană cu nevoi speciale, atipic, persoană care trăiește cu o dizabilitate, persoană cu abilități diferite, persoane cu toate abilitățile, invalid</p> <p>PcD - evitați în scris</p>
<p>Persoană (persoane) fără dizabilități</p> <p>Restul populației</p> <p>Populația mai largă</p>	<p>Normal, sănătos, tipic, cu un corp sănătos/minte sănătoasă</p>
<p>Are/au [dizabilități/deficiențe]</p>	<p>Suferă de, chinuit de, afectat de, lovit de, tulburat de</p>
<p>Persoană cu dizabilitate intelectuală</p>	<p>Retardat, afectat, cu creierul afectat, cu probleme intelectuale, subnormal, handicapat mintal</p>
<p>Persoană cu o dizabilitate psihosocială</p>	<p>Dement, nebun, maniac, psihopat, hipersensibil, lunatic, dereglat, panicat, agitat, bolnav mintal</p>
<p>Persoană cu dizabilitate de auz</p> <p>Persoană cu deficiență de auz</p> <p>Persoană cu hipoacuzie</p> <p>Persoană cu pierdere de auz</p> <p>Persoană cu deficiențe de auz</p> <p>Persoană cu surdocecitate</p>	<p>Surd, deficient de auz, surdo-mut</p>
<p>Persoană cu dizabilitate de vedere/dizabilitate vizuală</p> <p>Persoană cu deficiență de vedere/deficiență vizuală</p> <p>Persoană care este oarbă</p> <p>Persoană cu vedere slabă</p>	<p>Nevăzător, miop</p>

⁶⁵ Orientările Organizației Națiunilor Unite privind comunicarea incluzivă pentru persoanele cu dizabilități, disponibile la adresa: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/un_disability-inclusive_communication_guidelines.pdf, March 2022

Limbaj recomandat	Limbaj de evitat
<p>Persoană cu dizabilitate fizică Persoană cu deficiență fizică</p>	<p>Infirmitate, invalid, deformat, olog, handicapat, persoană cu limitări fizice, șchiop</p>
<p>Utilizator de scaun cu rotile Persoană care folosește un scaun cu rotile Persoană cu o dizabilitate de mobilitate Persoană cu mobilitate redusă Persoană care utilizează un dispozitiv de mobilitate</p>	<p>Dependent de/limitat la scaun cu rotile Dependent de cărucior</p>
<p>Persoană de statură mică Persoană mică</p>	<p>Pitic, subdezvoltat</p>
<p>Persoană cu sindromul Down Persoană cu trisomia-21</p>	<p>Mongoloid, persoană specială, Down</p>
<p>Persoană cu albinism</p>	<p>Albinos</p>
<p>Persoana care utilizează un dispozitiv de comunicare Persoană care utilizează o metodă alternativă de comunicare</p>	<p>Non-verbal, nu poate vorbi</p>
<p>Parcare accesibilă Parcare rezervată persoanelor cu dizabilități Baie accesibilă</p>	<p>Parcare handicapată Baie pentru persoane cu handicap</p>
<p>Asistent personal</p>	<p>Îngrijitor</p>

CAPITOLUL 6

**Comunicarea incluzivă
despre persoanele în etate**

Persoanele în etate beneficiază de aceleași drepturi ale omului ca și orice altă persoană. Cu toate acestea, ele se confruntă cu numeroase provocări în ceea ce privește realizarea și exercitarea deplină a drepturilor lor. În cazul persoanelor în etate persistă forme multiple de discriminare și inegalități, în special în cadrul serviciilor de sănătate și de îngrijire, la locul de muncă și în accesul la servicii.⁶⁶ Predomină stereotipurile, stigmatizarea și marginalizarea, adesea bazate pe presupuneri privind abilitățile în declin, fragilitatea și nevoia percepută de protecție pe măsură ce indivizii îmbătrânesc.

Ce este ageismul și cum influențează el drepturile persoanelor în etate?

Ageismul cuprinde stereotipurile, prejudecățile și acțiunile sau practicile discriminatorii îndreptate împotriva persoanelor în etate pe baza vârstei lor cronologice sau a percepției de a fi „bătrân”. Acesta este adesea internalizat în timpul copilăriei și consolidat în timp, prin reprezentări negative ale vârstei a treia în societate și în mass-media. Ca o consecință a stigmatizării răspândite legate de vârstă, persoanele în etate pot dezvolta percepții distorsionate ale valorii sau ale respectului propriu, iar unele pot chiar evita să se autoidentifice ca fiind în etate. Astfel de emoții pot determina persoanele în etate să accepte rele tratamente sau comportamente pe care nu le-ar tolera în cazul altora, inclusiv izolarea, neglijarea, abuzul, abandonul și lipsa de alegere și control asupra vieții lor.⁶⁷

La nivelul mai larg al societății, **ageismul influențează în mod conștient sau inconștient modul în care politicile și legile integrează drepturile și tratamentul egal al persoanelor în etate, perpetuând și instituționalizând astfel stereotipurile și presupunerile.** În ciuda faptului că persoanele în etate reprezintă un segment extrem de divers și eterogen al populației globale, ageismul duce la perceperea lor într-o manieră generalizată, bazată pe presupuneri și stereotipuri. În consecință, ageismul favorizează discriminarea pe motive de vârstă și împiedică persoanele în etate să se bucure pe deplin de drepturile omului. În plus, ageismul are un impact negativ asupra tuturor generațiilor și contribuie la un decalaj între generații.

Ageismul este o atitudine răspândită și plină de prejudecăți care se bazează pe presupunerea că neglijarea și discriminarea persoanelor în etate este permisă. Aceasta servește drept sursă și justificare comună pentru discriminarea pe motive de vârstă. Ageismul este adesea asociat cu stereotipurile, prejudecățile și/sau acțiunile sau practicile discriminatorii, care pot include discursul de ură, la adresa persoanelor în etate din cauza vârstei lor cronologice sau a percepției de a fi „în vârstă”. Ageismul poate fi atât implicit, cât și explicit și se poate manifesta la diferite niveluri.

66 Oficiul ONU pentru Drepturile Omului, <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/ie-older-persons#:~:text=Ms.,older%20persons%20in%20May%202020>.

67 Raport al expertului independent privind exercitarea tuturor drepturilor omului de către persoanele în vârstă, Claudia Mahler, 2021, disponibil la: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G21/215/63/PDF/G2121563.pdf?OpenElement>

Experta independentă privind exercitarea tuturor drepturilor omului de către persoanele în etate⁶⁸ definește ageismul drept stereotipuri, prejudecăți și/sau acțiuni sau practici discriminatorii împotriva persoanelor în etate, care se bazează pe vârsta lor cronologică sau pe percepția că persoana în cauză este „în vârstă”.⁶⁹ Aceste atitudini discriminatorii au consecințe profunde, având ca rezultat discriminarea, excluderea și impunerea de limitări asupra capacității juridice, autonomiei și vieții independente a persoanelor în etate. În plus, ageismul amplifică inegalitățile și disparitățile existente cu care se confruntă acestea.

Consiliul pentru Drepturile Omului, în rezoluția sa 48/3/2021, subliniază prevalența larg răspândită a ageismului, care constituie o atitudine prejudicioasă ce își are rădăcinile în ideea că neglijarea și discriminarea persoanelor în etate sunt acceptabile. Acesta recunoaște că ageismul servește drept sursă comună, justificare și forță motrice a discriminării pe motive de vârstă.

Ce se poate face pentru a combate ageismul?

Recunoașterea diversității remarcabile și a contribuțiilor neprețuite ale persoanelor în etate este crucială în combaterea ageismului și a discriminării pe motive de vârstă. Adoptarea unei abordări intersecționale devine esențială pentru a răspunde la ageism în combinație cu alte forme complexe de discriminare cu care se confruntă persoanele în etate. Pentru a combate în mod eficient ageismul, trebuie integrate strategii care să constituie o componentă fundamentală a inițiativelor de promovare a „îmbătrânirii sănătoase” și a „îmbătrânirii active”.

Consiliul pentru Drepturile Omului, în Rezoluția 48/3/2021, a subliniat importanța promovării unor comunități și medii favorabile incluziunii și adaptate vârstei. Acesta a subliniat necesitatea oferirii unei game largi de servicii de sprijin care să promoveze demnitatea, autonomia și independența persoanelor în etate, permițându-le să rămână în propriile locuințe pe măsură ce înaintează în vârstă, respectând în același timp preferințele lor individuale. În plus, rezoluția a solicitat tuturor statelor să ia măsuri pentru a combate discriminarea pe motive de vârstă, să elimine discriminarea pe motive de vârstă și să protejeze drepturile omului pentru persoanele în etate în diferite domenii, cum ar fi ocuparea forței de muncă, protecția socială, locuințele, educația și formarea profesională, accesul la noile tehnologii și furnizarea de servicii financiare, sociale, de asistență medicală, de sprijin pe termen lung și de îngrijire paliativă. De asemenea, a îndemnat la promovarea unor sisteme cuprinzătoare de îngrijire.

68 Oficiul ONU pentru Drepturile Omului, Expert independent privind exercitarea tuturor drepturilor omului de către persoanele în etate <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/ie-older-persons#:~:text=Ms.,older%20persons%20in%20May%202020>.

69 Ibid

Care este terminologia recomandată în comunicarea despre persoanele în etate?

Terminologia utilizată pentru a comunica despre persoanele în etate variază considerabil, chiar și în documentele internaționale. Aceasta cuprinde diverși termeni, inclusiv “persoane în etate”, „bătrâni”, „vârstnici”, „vârsta a treia”, „îmbătrânirea” și, în mod specific, pentru persoanele de peste 80 de ani - „vârsta a patra”.

Comitetul pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale a optat pentru „persoane în etate”, termen utilizat și în rezoluțiile 47/5 și 48/98 ale Adunării Generale.⁷⁰

Expertul independent privind exercitarea tuturor drepturilor omului de către persoanele în etate a evidențiat faptul că termenul „bătrân” este frecvent utilizat pentru a se referi la o persoană în etate sau la persoanele în etate per ansamblu. Cu toate acestea, utilizarea acestui termen perpetuează stereotipurile ageiste care prezintă persoanele în etate ca fiind fragile, vulnerabile și lipsite de capacități.

Recomandări generale privind comunicarea despre persoanele în etate:

- ▶ **Evitați descrierea tuturor persoanelor în etate ca fiind o populație „vulnerabilă” sau „expusă riscului”.** Atunci când se discută despre riscuri, este important să se precizeze factorii de risc care pot plasa persoanele într-o situație de vulnerabilitate.
- ▶ **Evitați crearea de stereotipuri** sau consolidarea percepțiilor incorecte despre persoanele în etate. Priviți persoanele în etate ca participanți activi, care utilizează o gamă completă de abilități în diverse roluri și activități.
- ▶ **Recunoașteți diversitatea** persoanelor în etate și evitați generalizările. Conștientizați că nu toți sunt la fel și că fiecare individ are caracteristici și experiențe unice.
- ▶ **Abțineți-vă de la a face presupuneri nejustificate** bazate pe vârstă. De exemplu, în loc să folosiți termeni precum “casă de bătrâni” sau „persoane geriatrice”, folosiți un limbaj mai respectuos și mai incluziv, cum ar fi „Centru de plasament pentru persoane în etate”.

⁷⁰ Comentariul general nr. 6 al CESCR: Drepturile economice, sociale și culturale ale persoanelor în etate, disponibil la: <https://www.refworld.org/pdfid/4538838f11.pdf>

Recomandări privind elaborarea materialelor scrise cu utilizarea imaginilor:⁷¹

- ▶ **Folosiți imagini care arată fețele oamenilor**, în loc să vă concentrați pe spatele lor sau pe anumite părți ale corpului, cum ar fi mâinile ridate. Acest lucru ajută la reprezentarea persoanelor în etate ca indivizi cu emoții și gânduri, subliniindu-le capacitatea de acțiune și umanitatea.
- ▶ **Asigurați reprezentarea diversității la vârste înaintate** prin includerea de imagini cu persoane de diferite sexe, rase/etniile și abilități. Acest lucru promovează incluziunea și recunoaște natura multidimensională a populației în etate.
- ▶ **Optați pentru fotografiile de grup în locul celor cu persoane în etate solitare.** Dacă este posibil, includeți grupuri intergeneraționale pentru a evidenția importanța legăturilor și a relațiilor între generații în contextul subiectului specific.
- ▶ **Dați preferință reprezentărilor active ale persoanelor în etate.** Evitați să îi înfățișați doar ca pe niște beneficiari pasivi de îngrijire sau de îndrumare. În schimb, prezentați-le angajate în diverse activități, demonstrând implicarea lor activă în viața de zi cu zi, urmărindu-și interesele și împărtășind cunoștințe și experiențe.
- ▶ **Evidențiați punctele forte, ingeniozitatea și capacitățile persoanelor în etate**, în loc să vă concentrați doar asupra vulnerabilităților acestora. Puneți în evidență rezistența, înțelepciunea, realizările și contribuțiile acestora pentru a combate stereotipurile și a promova o percepție mai echilibrată a îmbătrânirii.
- ▶ **Dați preferință imaginilor colorate în locul celor alb-negru sau sepia.** Imaginile colorate tind să fie mai atrăgătoare și mai vibrante, sporind atractivitatea vizuală și captând atenția.

Tabelul 6. Limbaj adecvat și limbaj peiorativ

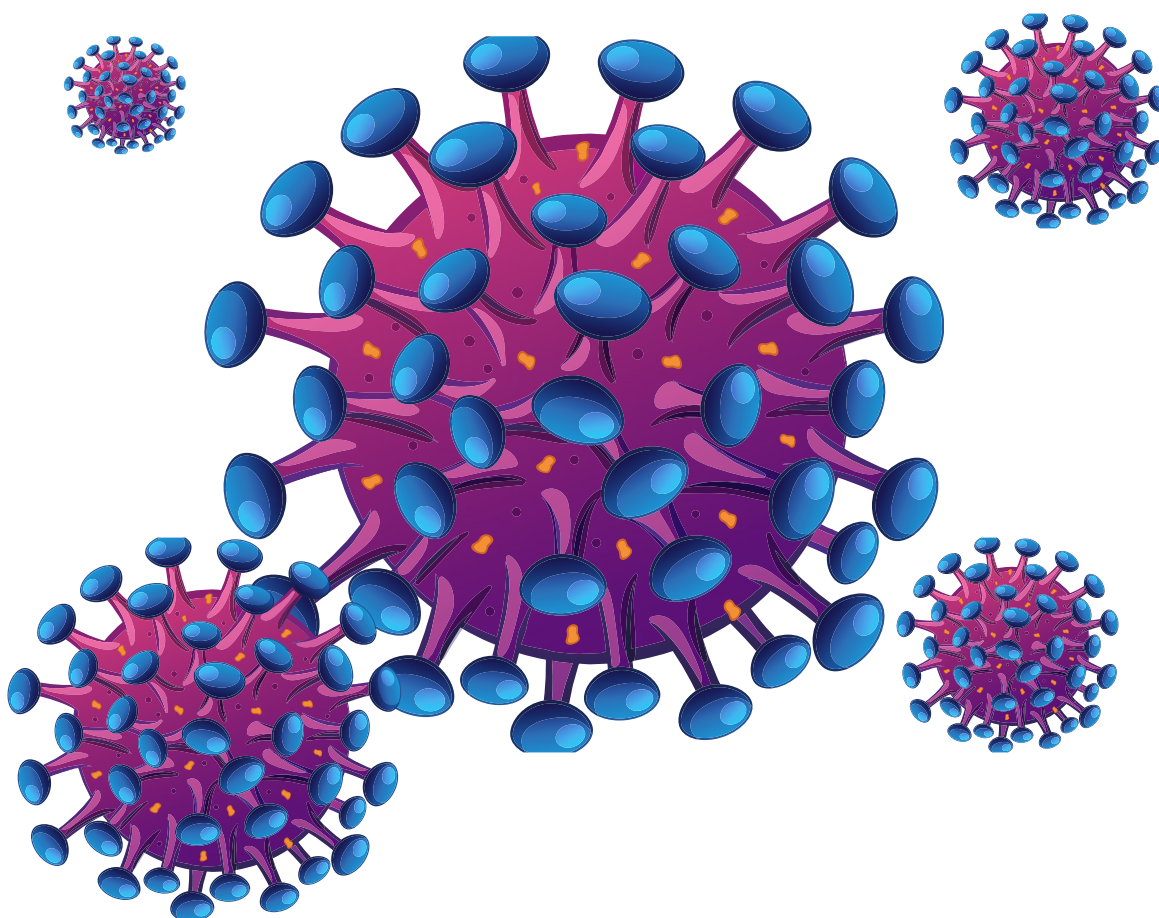
Limbaaj recomandat	Limbaaj de evitat
Persoane în etate	Bătrânii, vârstnicii, seniorii
Persoane care sunt pensionate ⁷²	Pensionar
Centrul de plasament pentru persoane în etate	Casa de bătrâni

71 Age Platform Europe, Scurt ghid pentru evitarea comunicării stereotipice în discuțiile despre îmbătrânire și persoanele în etate. <https://www.age-platform.eu/publications/short-guide-avoid-stereotypical-communication-when-talking-about-ageing-and-older>

72 Ghidul ICAAs pentru o comunicare eficientă cu persoanele în etate, disponibil la adresa: <https://www.icaa.cc/business/whitepapers/communicationguidelines.pdf>

CAPITOLUL 7

**Comunicarea conformă
cu drepturile omului privind
persoanele ce trăiesc cu HIV**

Persoanele ce trăiesc cu HIV continuă să se confrunte cu stigmatizarea și discriminarea. Acest lucru poate fi atribuit, în mare parte, lipsei de cunoștințe în rândul publicului larg cu privire la HIV și SIDA. Este important să clarificăm că HIV înseamnă „virusul imunodeficienței umane”, în timp ce SIDA înseamnă „sindromul imunodeficienței dobândite”.

Este esențial să recunoaștem că nu toate persoanele care contractează HIV dezvoltă simultan SIDA. Datorită progreselor înregistrate în tratamentul medical, cum ar fi medicamentele antiretrovirale, HIV poate fi gestionat în mod eficient, prevenind progresia spre SIDA. Din păcate, stigmatizarea asociată cu HIV și SIDA persistă în societate, fiind adesea alimentată de concepții greșite și reprezentări senzaționale în mass-media. Este important de remarcat că există și alte boli infecțioase, cum ar fi hepatita C și tuberculoza (TB), care sunt mai răspândite decât HIV și SIDA. Cu toate acestea, ele nu sunt supuse aceluiași nivel de stigmatizare. Această discrepanță în atitudini evidențiază necesitatea de a aborda în mod specific demonizarea problemei HIV și SIDA.

HIV este o infecție transmisibilă și de aceea este important să se utilizeze o terminologie precisă atunci când se face referire la aceasta. HIV înseamnă virusul imunodeficienței umane, adică virusul care provoacă infecția. Pe de altă parte, SIDA, care înseamnă sindromul imunodeficienței dobândite, este un sindrom care apare ca urmare a progresului infecției cu HIV. Prin urmare, HIV este infecția și nu SIDA.

Atunci când discutăm despre testare, este corect să spunem că persoanele sunt testate la HIV, și la HIV/SIDA. Testarea HIV este crucială pentru a determina prezența virusului.

Este important să se evite etichetarea SIDA ca fiind „mortală” sau „incurabilă”, deoarece un astfel de limbaj poate crea teamă și poate contribui la stigmatizare și discriminare. Cu toate acestea, este la fel de important să recunoaștem că SIDA rămâne o afecțiune gravă. SIDA nu este un simplu caz al unei persoane care suferă de imunodeficiență; este o definiție epidemiologică bazată pe semne și simptome clinice. SIDA este cauzată de HIV, care distruge sistemul imunitar al organismului și îi afectează capacitatea de a lupta împotriva infecțiilor și a bolilor. Dacă nu este tratată, SIDA poate duce la complicații grave de sănătate și la deces.

Terapia antiretrovirală (ARV) joacă un rol crucial în gestionarea infecției HIV și poate prelungi considerabil speranța de viață și îmbunătăți calitatea vieții persoanelor care trăiesc cu HIV. Deși ARV încetinește replicarea virusului, aceasta nu elimină complet infecția HIV.

Nu se recomandă utilizarea termenului „orfani din cauza SIDA” atunci când ne referim la copiii care și-au pierdut unul sau ambii părinți din cauza HIV. Acest termen nu numai că îi stigmatizează pe copii, dar îi etichetează în mod eronat ca fiind seropozitivi, ceea ce ar putea să nu fie adevărat. Este important să se evite identificarea persoanelor în funcție de condiția lor socială, la fel cum este inadecvat să se identifice cineva doar în funcție de starea sa medicală. Este esențial să tratăm persoanele cu respect și demnitate, concentrându-ne pe individualitatea lor, în loc să le clasificăm în funcție de circumstanțele lor.

Dimpotrivă, atunci **când se vorbește despre copiii care și-au pierdut părinții din cauza HIV**, este mai potrivit să se folosească termeni precum „**orfani vulnerabili din cauza SIDA**” sau „**copii vulnerabili din cauza SIDA**”. Acești termeni - care sunt, de asemenea, preferați de UNAIDS - recunosc impactul HIV asupra vieții persoanelor fără a stigmatiza sau a face presupuneri cu privire la statutul lor HIV.

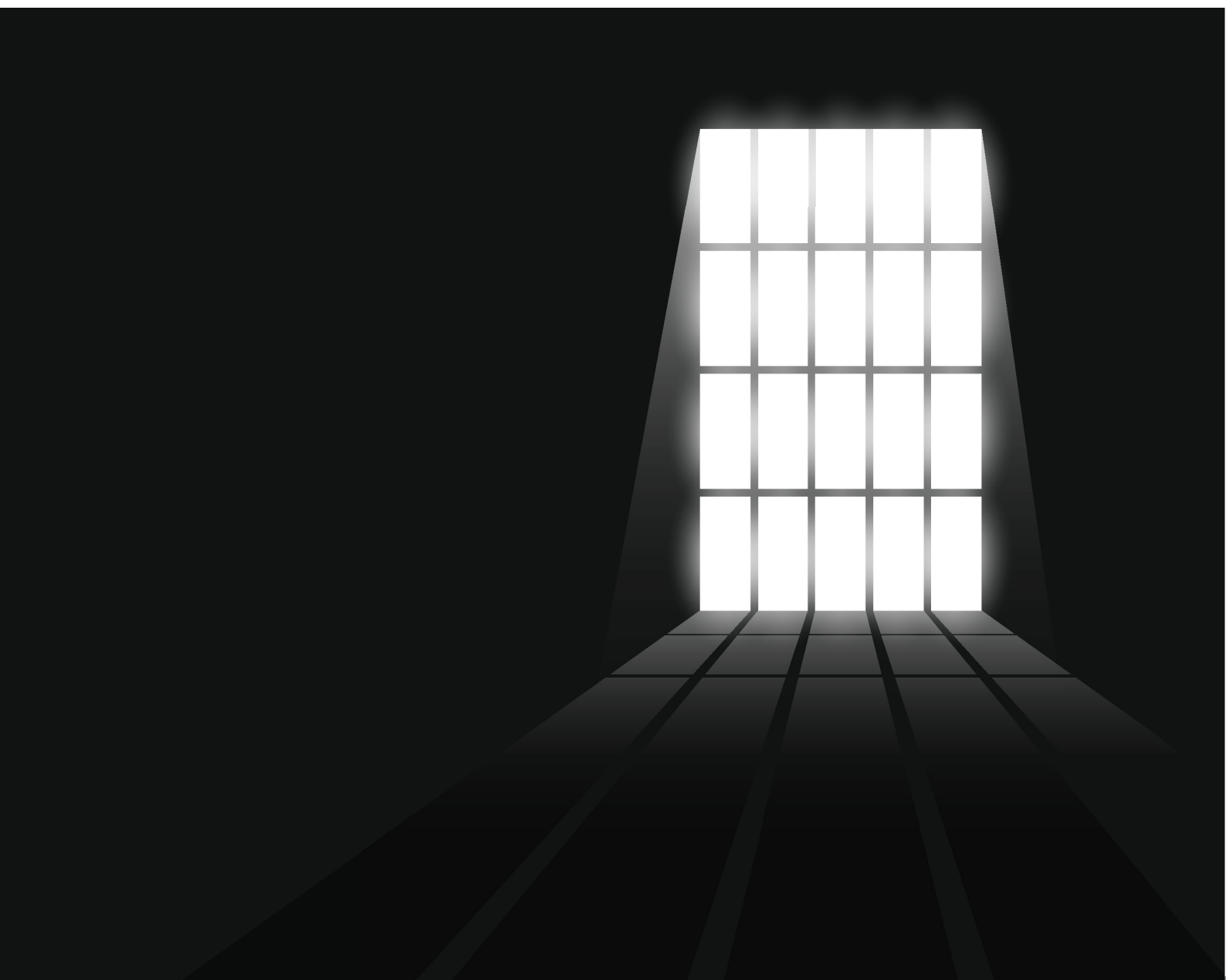
În plus, este important să se evite utilizarea termenului „HIV/SIDA” ori de câte ori este posibil, deoarece acesta poate duce la confuzie. Este important de reținut că majoritatea persoanelor care trăiesc cu HIV nu au SIDA. Termenul „prevenirea HIV/SIDA” este, de asemenea, problematic, deoarece poate crea o concepție greșită. Prevenirea infecției cu HIV implică în primul rând măsuri precum utilizarea corectă și consecventă a prezervativelor, utilizarea de echipamente de injectare sterile și modificări ale normelor sociale. Pe de altă parte, prevenirea SIDA se concentrează pe opțiunile de tratament, cum ar fi terapia antiretrovirală, cotrimoxazolul, nutriția corectă, profilaxia cu izoniazidă (INH). Cel mai bine este să folosiți termeni specifici și adecvați în funcție de contextul discutat.

Tabelul 7. Limbaj adecvat și limbaj peiorativ

Limbaj recomandat	Limbaj de evitat
HIV (nu este necesar să se definească și nici să se adauge cuvântul „virus” după el)	Virusul SIDA Virusul HIV
HIV-pozitiv/ HIV-negativ Persoana/persoanele care trăiesc cu HIV (dacă statutul serologic este cunoscut/dezvăluit) Statutul HIV necunoscut (dacă statutul serologic este necunoscut)	Infectat cu SIDA Infectat cu HIV Persoane care transmit
Testul HIV Testul de anticorpi HIV	Testul SIDA
Orfani și alți copii vulnerabili din cauza SIDA	Orfani de SIDA
Sindromul imunodeficienței dobândite (SIDA)	Boală mortală, incurabilă Boală cronică, controlabilă Deficiență imunitară
Riscul de a contracta HIV, riscul de expunere la HIV	Riscul de SIDA
Sex mai protejat	Sex protejat
Transmiterea de la partenerul intim	Transmiterea de către soț/soție
Oameni/persoane care trăiesc cu HIV, prevalența HIV, prevenirea HIV, răspunsul la HIV, testarea HIV, boli asociate cu HIV. Diagnosticul SIDA, copii vulnerabili din cauza SIDA, program național SIDA, organizație de servicii SIDA. Epidemia HIV și epidemia SIDA sunt acceptabile, dar epidemia HIV este un termen mai cuprinzător.	HIV/SIDA HIV și SIDA

CAPITOLUL 8

**Comunicarea conformă
cu drepturile omului privind
persoanele aflate sub orice
formă de detenție sau încarcerare**

Terminologia utilizată pentru a descrie persoanele aflate în detenție ar trebui să reflecte cu strictețe statutul lor juridic, evitând orice stereotipuri sociale asociate cu detenția.

Comisia pentru Drepturile Omului, în Rezoluția 1997/50, a recomandat utilizarea termenului „privare de libertate”. Acest termen ajută la eliminarea diferențelor de interpretare între diverși termeni, cum ar fi „arestare”, „reținere”, „detenție”, „încarcerare”, „închisoare”, „recluziune”, „custodie”, „arestare preventivă” și altele.⁷³

Ansamblul de Principii pentru Protecția Tuturor Persoanelor aflate sub Orice Formă de Detenție sau Închisoare, aprobat prin Rezoluția 43/173 a Adunării Generale la 9 decembrie 1988, definește termenii specifici care trebuie utilizați atunci când se vorbește despre persoanele aflate în detenție. Acești termeni contribuie la asigurarea clarității și consecvenței în comunicare:

- ▶ **„Arestare”** - acțiunea de a reține o persoană pentru presupusa săvârșire a unei infracțiuni sau prin acțiunea unei autorități.
- ▶ **„Persoană deținută”** - orice persoană care este privată de libertate personală, cu excepția cazului când este condamnată pentru o infracțiune.
- ▶ **„Persoană încarcerată”** - orice persoană care este privată de libertate ca urmare a unei condamnări pentru o infracțiune.
- ▶ **„Detenție”** - condiția experimentată de persoanele deținute, așa cum este definită mai sus.
- ▶ **„Încarcerare”** - condiția experimentată de persoanele încarcerate, așa cum este definită mai sus.

În plus, prin **„autoritate judiciară sau de altă natură”** se înțelege o autoritate judiciară sau de altă natură în temeiul legii, al cărei statut și mandat ar trebui să ofere cele mai puternice garanții posibile de competență, imparțialitate și independență.

Cuvintele contează: terminologia recomandată

Folosiți termenii „deținut” sau „fost deținut” în loc de „prizonier”, „condamnat” sau „criminal”.

Atunci când vă referiți la instituție, **utilizați „penitenciar”** în loc de „închisoare” sau „pușcărie”.

Acest lucru permite evitarea perpetuării stereotipului că aceste instituții există doar pentru a pedepsi și subliniază importanța rolului lor în reeducare.

Tabelul 8. Limbaj adecvat și limbaj peiorativ

Limbaj recomandat	Limbaj de evitat
Deținut Fost deținut	Prizonier Condamnat Criminal
Penitenciar	Închisoare Pușcărie

⁷³ A se vedea Fișa informativă nr. 26, Grupul de Lucru privind Detenția Arbitrară <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/FactSheet26en.pdf>

CAPITOLUL 9

**Comunicarea conformă
cu drepturile omului
privind persoanele
care utilizează droguri**

Termenii dependenți de droguri și consumatori de droguri sunt considerați depreciativi și nu promovează încrederea și respectul necesar în relațiile cu persoanele care utilizează droguri. Acest punct de vedere este susținut de faptul că utilizarea drogurilor poate implica diferite căi de administrare, inclusiv metode subcutanate și intramusculare.

Este mai preferabil să se utilizeze termeni precum „**persoană/persoane care își injectează droguri**”, deoarece astfel se pune accentul pe persoane. În anumite contexte, termenul mai larg „persoană care utilizează droguri” poate fi, de asemenea, aplicabil și incluziv.

Este important să evitați să faceți referire la persoane folosind termeni prescurtați, cum ar fi „CDI” (consumatori de droguri injectabile), deoarece acest lucru poate fi dezumanizant. În schimb, se recomandă scrierea numelui sau a identității complete a grupului. Cu toate acestea, în diagrame sau grafice în care este necesară concizia, se pot utiliza abrevieri pentru grupurile de populație.

Tabelul 9. Limbaj adecvat și limbaj peiorativ

Limbaaj recomandat	Limbaaj de evitat
Persoana/persoanele care utilizează/își injectează droguri	Dependenți de droguri Consumatori de droguri Consumatori de droguri intravenoase

